

Sissejuhatus

1964. aasta 09. jaanuaril suri Muhus Kallaste Anduväljal Vassel (Vassili) KINDEL. Ta oli üpris keeruka elukäiguga, aga mõnes mõttes ka 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse muhulastele üsna tüüpilise saatusega mees, kellest jäid maha oma elu lõpuaastail kirjutatud vihikud mälestuste ja märkmetega. Need pärandas Vassel minu isale Anton Rehepapile, teades ja arvestades vist, et need lõpuks minu valdusse jäävad ja sellest ajast olen Vasseli pärandi suhtes ka teatud vastutust tundnud...

Et osa märkmikke olid juba 1960-ndail mõneti raskelt loetavad, alustasin tudengipõlves nende kirjutusmasinal ümber tippimist, kuid see töö jäi lõpetamata, kuna neid materjale soovisid oma valdusse sel ajal Abja lähedal elanud Vasseli sõbra, kälimehe ja kaaskannataja Jüri Kiiratsi tütre. Hiljem, kui nende märkmete vastu hakkas huvi tundma muhu juurtega rootsi-eesti literaat Enn Nõu (tema raamat „Mõtusekuke viimne kogupauk“), otsisin üles Jüri Kiiratsi tütre Paula Kiiratsi (elas veel 2003.a Tartus, väikeses vanas Supilinna puumajas Meloni tänaval), kelle lahkel nõusolekul sain need vihikud taas kord mõneks ajaks oma valdusse. Tol ajal skaneeris Enn Nõu ühe paremini loetava kaustiku arvuti-failiks ja see on pdf-formaadis ka siinsamas veebikaustas saadaval (fail *Vassel.pdf*) neile, kes Vasseli käekirjast ja stiilist päris autentset pilti soovivad saada. Paula soov oli Vasseli mälestused anda hoidmiseks mõnele muuseumile, kuid kas ja kuidas see tal õnnestus, jääb siinkohal teadmata.

Käesolevas on esitatud põhiliselt kahe vihiku sisu ümberkirjutus, kusjuures Vasseli kirjaviisi ja sõnakasutust on püütud n.ö. *fac simile* edasi anda. Üksnes Vasseli kooliaegne „w“ on asendatud „v“-ga, mõnel juhul lisatud jälgitavuse huvides kirjavahemärke ning üksikutel juhtudel ehk ka sõnu korrigeeritud, sest Vasseli selleaegne keel oli suuresti tema enda poolt vene keelest „eestindatud“ sõnadest läbi pikitud ja esialgu võib tema tekstide mõistmine asjasse pühendamatuile raskusi valmistada. Kuna olen järgnevas toodut 1950-ndate lõpul Vasseli enda suust jutustatuna korduvalt kuulnud, siis loodan, et siinsed ümber kirjutatud tekstid peaksid enam-vähem adekvaatselt Vasseli mõtteid edasi andma.

Kaks vihikut kujutasid kalendaariumiga lakoonilisi „logiraamatu“ stiilis ülestähendusi, nagu: *T. 24 Kodu ümbruses tegevus. Nõmküla-Kallaste vahe värava remont. Teised kodused tööd. Selgem ilm, rohkem tuulene*. T. 24 märgib seejuures üht 24. kuupäeva teisipäeva, mille kuu ja aasta peavad asukohast tekstis selguma. Taolist päevikut oli peetud iga päeva kohta alates 1. jaanuarist, 1959 kuni 31. detsembrini 1962, kusjuures igal päeval on kolm korda (hommikul, keskpäeval ja õhtul) üles märgitud ka välisõhu temperatuur. Sellest märkmikust jäi siinkirjutajale kserokoopia, kui kõik originaalid Paula Kiiratsile tagastasin.

Et säästa pealiskaudsema huvi tundjaid vajadusest Vasseli enda tekstidesse süüvida, toome järgnevas kõigepealt Vasseli lühieluloo oma daatumite ja etappidega ning alles seejärel ümberkirjutuse tema enda ülestähendustest.

25. oktoober, 2003
Ülo Rehepapp

Vassili Kindeli elukäik

Vassili Kindel sündis vana kalendri järgi 29. juunil, 1885. aastal. Tema enda antud kuupäev (14. juuli, 1885) oli tegelikult tema ristimise kuupäev (vana kalendri järgi 02.07.1885) ja siinkohal jääbki lahtiseks, miks just see hilisemais dokumentides tema sünni-kuupäevaks muutus?!

Vasseli isa Mihkel (ristitud Mihail; 1856 – 1891) oli Kallaste Anduvälja 19.s 3. veerandi peremehe Mihkli teine poeg, kes kihelkonnakoolis sai käia, külakooliõpetaja ametit pidas ja 1882.a Mõisaküla Vaaduma peretütre Maria Kõvamehega laulatati. Nende esimene poeg Juri oli 1883.a märtsis sündinud (kasvas puusast vigaseks) ja kui 1889.a oli perre juba kolmandat last oodata, pidi koolmeister Mihkel hakkama omale uut eluaset otsima, sest peale pärimisõigusliku vanema venna Juri olid tal veel kolm nooremat venda ning Anduväljal muutus tema pere jaoks nüüd kitsaks!

Mihkel leidis omale ameti Suurevalla kohtukirjutajana Suure kõrtsi juures Viirakülas ja sai läheduses Orbuse vabadikukohal ka perele korteri. Samas on ta Rinsi preestri Bobkovskiga kauba teinud, et hakkab kiriku metsavahiks, kui omale eluaseme rajamiseks kirikult maa saab. Nii ka sündis ja peale kolmanda poja sündi 1889.a oktoobris on Mihkel vist täielikult oma Annesaadu kodu rajamisele pühendunud. Paraku ei pidanud tema tervis vastu ja sel ajal juba laialt levinud tiisikus võttis paari aasta pärast Mihkli elu.

Küllap pidi 1891. aasta 6-aastase Vasseli mällu nii mõndagi talletama, kuigi ta ise seda hiljem üsna helge ajana mäletas. Veebruaris suri pisut üle aastane väikevend (noor Mihkel); sügisel koliti hädapäraselt valmis saanud uude majja ja aasta lõpul suri Kuressaare haiglas isa.

Raskustele vaatamata oli ema Maria elu lootusrikas, sest poegadest hakkas juba töödettegemistes abi olema ja üsna varsti oli uus kosilane platsis. Juba järgmisel aastal laulatati Maria Paenase Tõnise 7 aastat mereväes teeninud perepoja Maksim (Madis) Vagaga (hilisema Tõnise peremehe Ivan Vaga vanem vend, sünd. 1864.a).

Esiialgu puutus kasuisa ilmumine, kes suveti ikka Muhust väljas teenistuses (põhiliselt raudteel vahimaju ehitamas) oli, Juri ja Vasseli ellu vaid seeläbi, et 1893.a majja poolde Julia ilmus ja mõne aasta pärast veel poolvennad Maksim (1895) ja Joann (1898). Nüüd aga tegi kasuisa poistele selgeks, et neilgi aeg hakata omale ise ülalpidamist teenima. Nii pidi Vassel 1899.a kevadel veel 13-aastasena omal käel Riisipere mõisa aedniku poisiks minema. Seal sai ta tööd ka järgmisel suvel ja siis oli veel ühe suve Kasti mõisas. Vanem vend Juri oli samal ajal Kallaste Munskal sulaseks.

1902.a kevadel aga otsustasid vennad (nähtavasti kasuisa nõuandel, kes selleks ajaks oli kaug-itta väljarändajatega liitunud) samuti raudteel raudteevahi majade ehitusel õnne katsuda. Siin jäi Vassel üsna karmide elamistingimuste tõttu kopsupõletikku, oli 2 nädalat Rakveres hospitalis (Muhu Suure-valla valitsus pidi tema eest 7 rubla ja 20 kopikat maksma) ja hiljem ühe raudtee ehitusmeistri (Uudeküla Uuetalu Juhani) talus talutöödel, kus ta 3 kuuga siiski 30 rubla palka teenis.

Järgmiseks suveks võeti Vassel Pallasma Matsile poisiks (noor-sulaseks) ja sinna ta jäi kolmeks aastaks; seejärel oli oma emakodus Vaadumal veel ühe aasta sulaseks kuni liisuvõtmiseni 1906.a sügisel, kui ta 21 aastat vanaks oli saanud. Veel vanas eas mäletas Vassel, et ta numbri 586 sai, mis viimast võtualust numbrit kolme võrra ületas ja ta arvati (ka vigase venna toitjana) reservi.

1907.a märtsis seisis Vasselil ees pikk teekond, et toimetada ema oma kolme lapsega (kellest noorim ei olnud veel kümnene) kasuisa juurde Ussuurimaale. Sõit raudteel Pärnust Vladivostokini olla kestnud 28 päeva ja Tšeljabinskis olla reisivõimalust ootamas olnud üle 30 tuhande asuniku. Vasselil kulus teekond suuresti paranemiseks üsna raskest noahaavast, mille ta Orissaare laadal (suuresti Nõmmküla Tõnu-Aadu Ivani süül) ühelt saarlaselt sai, kuid sellest saab huviline tema enda sõnadega hiljem lugeda.

Vladivostokist viis ühe eestlase purjelaev asunikud 40 versta kaugusel üle Amuuri lahe asunud Liivi külla. Seal sai Vassel vaid kolm päeva olla, kui Vladivostokist tuli teade, et külmutuslaev „Roman“ palkab suviseks kalapüügiks Kamtšatkal 20 meest ja Vassel kiirustas juhust kasutama, et teenistusse saada. Kaup (25 rubla kuus + kopik iga püütud kala pealt) sai tehtud ja 15. mail võttis „Roman“ kursi Jaapani Hokaido saarele, et Hakodatest (Vasselil Akudadi linn) kivisütt võtta. Paraku sõitis laev karile, kus 10 päeva kinni istus ja jäi terveks suveks Hakodates dokki (tegemist oli mingi kindlustus-manöövriga, sest paari aasta eest Inglismaalt 380 tuhande kuldrubla eest ostetud laev vajab tegelikult remonti). Nii sai Vassel oma tehtud ahnema kaubaga (teine pakkumine oli 50 rbl. kuus sõltumata väljapüügist) „vastu pükse“, kuid kaup kapteni esimese abiga järgmise suve peale sai tehtud ja Hakodate suur tulekahjugi, kui 1400 maja ühe ööga maha põles, ära nähtud.

Telegramm Vladivostokist tuli Liivi külla 1908.a märtsis. Kõvamees Mihkel sai roolimadruse koha; Vassel jäi sügiseni teki-madruseks (tagasisõidul Euroopasse oli ta Suessini ka roolimdruseks). Peale selle sättis Vassel ennast laeva puusepale (Vasselil simmermann) abiliseks ja kui Kustavson Riias maale läks, sai Vassel omale viieks aastaks puusepa ameti.

Jäägu siin „Romani“ sõitude üksikasjad (kuidas troopilist India ookeani ületati jmt.) Vasseli enda kirjeldada. Märgime vaid, et ühele otsale (Peterburist või Riias läbi Suessi kanali Vladivostokini kulunud 80 ööpäeva. Kevadel jõuti lõhe kudema tuleku ajaks Kamtšatka ja Jõuluks tagasi Euroopasse, kuid kõige rängem oli kaks korda aastas troopilise India ookeani ületamine. Nii otsustas Vassel 1913.a sügisel peale kümnet teenistusreisi sõidust „Romaniil“ loobuda. Ta oli selleks ajaks omale „suure ankru mõrra“ (ilmselt jaapanlaste kakuami) hankinud ja otsustas paar talve oma meeskonnaga Amuuri lahel kala püüda.

Esimene ilmasõda käis ja mobilisatsioon hakkas ka reservi arvatud Vasselit kummitama. Ta otsustas „igaks juhuks“ 1915.a kevadel minna Petropavlovski Kamtšatkal, et seal rahulikult kala püüda, kuid mobilisatsioon jõudis sinnagi. Vasselil õnnestus küll mehi Vladivostokki tuues korraldada põgeneda, kuid ilma dokumentideta jäänud, otsustas ta ennast siiski üles anda. Koos teiste omataolistega toimetati nad esialgu Mandžuuria raudteel Euroopa ja sõjarinde poole kuni Tšitaa jaamani, kuid toodi sealt 1500 kilomeetrit tagasi Blagoveštšenskisse. Siin oli ta 303. Vjatka polgu vangivalvur; lasi ennast (1916.a suvel) saata hulga tatarlastega Amuuri luhtadele polgule heina varuma (tema kaljatüli tatarlastega jääb jällegi tema enda kirjeldada!), jõudis muidugi koka ametisse ja lõpuks sõjavangide laagri artelštšikuks (mida iganes see amet ka tol ajal tähendas)!

Tsaarivõimu kukutamiseks oli kaug-ida jaoks maailmasõda läbi. Olgugi et ka siinne kant koos suure Venemaaga veel aastateks kodusõja tõmblustesse jäi, ei ole Vassel lasknud ennast neist segadustest kaasa kiskuda. Ta lubati 1917.a vaba mehena oma kodukohta minna ja nüüd sai tema kodukohaks Linda asundusküla Amuuri lahe kaldal, kus ta kaks talve selle küla meeste Amuuri lahe jääalusel püügil brigadiriks oli. 1919.a hakkas ta omale Linda külas majaplatsi taotlema, sest ta oli nõuks võtnud pere luua ja selleks ka Linda küla tüdrukule, Paenase Niidialuse Mihkel Alasi keskmisele tütrele Juulale juba silma heitnud.

Vassel pahandab oma mälestustes, et Linda küla 16 peret, kellel kõigil 100 tiinu maad oli ja see enamasti hiinlastele oli välja renditud, ei olnud sugugi kõik nõus talle ühte tessatini küla ühismaast maja-aluseks ja õuemaaks loovutama! Üks tiin ehk tessatin oli 2400 ruutsülda – s.o. 6 tallinna või 3 riia vakamaad. Lõpuks ta selle ikkagi sai ja jõudis sinna kümnekonna aastaga ka kaks elumaja koos abihoonetega ehitada enne kui ta kulakuks tunnistati.

Paistab, et esimene teenistukoht Riisipere mõisas on Vasselile andnud ka mingi püsivama kutsumuse aianduse vastu. Just oma aia rajamine sai noore pere põhitegevuseks ja see osutus nende aastate nn. nepi-poliitika tingimustes tänu arukale majandamisele (peale aia olid loomulikult ka koduloomad – lehmad ja lambad olemas) nii viljakaks, et lausa sundis Vasselit ka oma kalatööstust arendama. Vassel mõistis enamikust selleaegsetest inimestest paremini kui mõttetu on inflatsiooni tingimustes raha kogumine ja oma kodumajanduse realiseerimise ülejääke ei olnudki tal mujale paigutada kui kalatööstusse. Küllap on järgmistel põlvtedel üsna raske mõista, kuidas tol ajal aktiivne eluhoiak inimestele saatuslikuks sai ja Vasseli mälestustesse süüvimine võiks neile ehk mõneti õpetlik olla...

Noor pere, kuhu 1924.a tütar Aina ja 1926.a poeg August sündisid, sai oma kodust vaid pisut üle kümne aasta (1930.a sügiseni) rõõmu tunda. Alanud kollektiviseerimine ja sellega kaasnevad repressioonid ei saanud loomupärase õiglustundega Vasselilt kuidagi mööda minna – alates rajooni-keskuses Škotovis sund-töölisena „prinudilkas“ kinni pidamisest ja miilitsatele sauna ehitamisest ning „kipbeude kiwi majaga“ tutvuse tegemisest Vladivostokis. Kui 1931.a talvel ähvardas sunniviisiline metsatööle saatmine, otsustas Vassel „mitte nälja normi söömaks saada ja karu koopas magada“ ning munsterdas ennast Vladivostokis traallaevale (kalapüüki ta ju tundis). Samal ajal arenesid sündmused kodus kiiremini kui karta võis. Märtsi algul tuli Juulalt abipalve, et Vassel kiiresti koju tuleks, sest nende uuem (suurem ja telliskivist) elumaja oli natsionaliseeritud ning Juula lastega sealt välja tõstetud (õnneks oli Vasseli esimene ajutine väike elumaja veel elamiskõlblik). Vassel tuli 8. märtsil koju, kuid tema jõud ega mõistus ei suutnud enam totalitaarse võimu vastu midagi ette võtta! Kolme päeva pärast sunniti nii teda kui kälimeest Jüri Kiiratsit oma hädavajalik kraam vankritele panema ning lapsed koorma otsas ja ise jalgsi kõrval käies 40 versta rajoonikeskuses Škotovi minema, kus küüditamisrongi ette valmistati. Selles esimeses küüditamislaines olid Vasseli andmeil eestlastest veel Ants Müüri pere Linda külast ja Einvaldi, Jaaniku ning Juhan Juhansonid pered Liivi külast. Edasi läks sõit Siberi kullakaevanduse poole – raudteel 1500 versta Tõgda jaamani ja sealt veoautodel 60 versta Zeja linnani, kust küüditatuid hakati hobuküüdiga veel mitme päevateekonna taha Unija Pommi (Vasseli kirjapildis) kullakaevandusse toimetama.

Siitpeale algas enam kui 20 aastat ebainimlikke pingutusi üksnes ellujäämise nimel, millest lõpptulemusena tegelikult vaid Vasselil õnnestus välja tulla. Tütar Aina suri 18 aasta ja 3 kuu vanusena 11. juulil, 1941. aastal, kui nad klassiõega keskkoolist suvevaheajale kaevandus-asulasse Sovetskisse teel olid. Lisaks enam kui 1000-kilomeetrisele rongisõidule tuli neil viimane 220-kilomeetrine etapp üle taiga-raba jalgsi läbida. Nähtavasti lõhkes Ainal pimesool ja kui klassiõde tema juures asja lootusetuks muutumiseni oli valvanud ja üksi asulasse jõudis, ei õnnestunudki Vasselil ja Juulal enam tüdarta elusana kohata!

Üheksa aasta pärast (15.10.1949) kaotasid Kindelid ka poja. August suunati ajateenistusse töö-pataljoni ühte kivisõe-kaevandusse, kus Vasseli kinnitusele äärmiselt rasked töö- ja

elutingimused olid ning seal ta tiisikusse surigi! Mõlema lapse kaotus oli Juulale nii ränk löök, et ta nõdramõistuslikuna 1952.a suvel õe ja õemehe (Jüri Kiiratsi) toel küll Eestisse jõudis, kuid siin 13. augustil, 1956. aastal Pilguse vaimuhaiglas Saaremaal suri.

Juba 1952.a algul jõudsid kaevandus-asulasse teated, et kaevandus (vähese kullatoodangu tõttu) suletakse ja töölised teistesse kaevandustesse üle viiakse. Vasseli oli see kahtlemata järjekordne löök, sest ta oli selleks ajaks jõudnud (Jüri Kiiratsiga kahasse) lehisepalkidest puhta nurga tapiga korraliku maja püsti panna. Lisame, et ühisbarakis ei kannatanud Vassel oma perega kuigi kaua elada ja esimese majaehituse draamatikast saame tema enda märkmetest eespool ettekujutuse.

Selleaegne väljasaadetute staatus jääb Vasseli enda märkmetest üsna ebaselgeks; Stalini surmani oli veel aasta aega ja mingitest amnestiatest ei olnud veel juttugi, kuid ilmselt valitses selles osas (nagu „gulaginduses“ tervikuna) lisaks muule ka paras anarhia... Teatavasti olid paljud inimesed sel ajal Venemaal veel ilma passide ja seega ka liikumisvabaduseta, aga kui Vasseli (kellel pass kogu aeg paistab taskus olnud!) rajoonikeskuses teatati, et ta mingil juhul õigust Eestisse minekuks ei saa (võib-olla pidas sealne ametnik Eestit välismaaks?), siis Zeja linnas selgus, et tal Eestisse sõitmiseks nagu mingit takistust ei ole! Vassel ei selgita lähemalt ka neid asjaolusid, kuidas külimees Jüri ja naised (õed Mari ja Juula) n.ö. vabade inimestena Zeja linna said asuda, kust nad juba 1952.a Eestisse jõudsid.

Ettevaatliku mehena pani Vassel 1952.a kevadel Sovetskis ikka veel kartuli mulda, mistõttu tal seal sügisel üksinda hulk tööd ja toimetamist oli – kartul tuli üles võtta ja realiseerida, lehm lihaks teha ja realiseerida ning lõpuks lodi ehitada, millega 24. septembril, 1952.a Unija mägijõekest pidi (esimesed 50 versta vajasisid abimeest, kes lotja aitas üle karestike toimetada) hakata Zeja linna poole liikuma. Muude toimetuste hulgas tuli veel seegi ära teha, et üks suurem eheda kulla tükk hõövlipaku sisse peita ja see postipakiga Kiiratsi Jürile Eesti poole teele saata! Sellest viimasest Vassel oma märkmetes vaikib ja hõövlil hilisem saatuse on ka siinkirjutajale teadmata.

Selleks ajaks, kui Stalin juba surivoodil oli, jõudis Vassel õnnelikult Eestisse ja jäi oma Juulaga Virtsu Saartok'ide juurde korterisse (ikka Muhule nii lähedale, kui andis!). Ta jõudis juba Lihulast loa taotleda, et hakata omale Virtsu väikest maja ehitama, kuid Anduvälja Leo ja Erna olla selle mõtte tal maha laitnud. Siinkirjutajale on jäänud teadmata, kuivõrd Vassel lõpuks sellest omale üldse aru andis, et ta tegelikult tänu Lavrenti Beriale Muhusse pääses! Ta üritas end isakodus Annesaadul sisse seada, kuid mõistis üsna ruttu, et tal seal nõdrameelse Juulaga raskeks läheb. Juula õnnestus Pilgusele erihaiglasse paigutada ja Leo Kindeli pere pakkumisel asus Vassel oma sünnikoju Anduväljale, kus ta sõja ajal kannatada saanud nopsa kivist õueköögi müüride vahele omale viimase ja lõpliku eluaseme ehitas. Sealt viidi ta umbes kümne aasta pärast Rinsi vanale surnuaiale, kus ta kunagise Rinsi preestri Bobkovsikga nüüd üsna lähestikku oma viimset und puhkab.

Lisame siia illustratsiooniks veel paar fotot Linda külast:
1) Mälestus küla 25. juubeli-aastast 1928

2) Mihkel Alasi hõimkond, kus Vassel oma Juulaga tagareas vasakul (keskel viltkübaras vana Mihkel ise oma Kristiinaga)

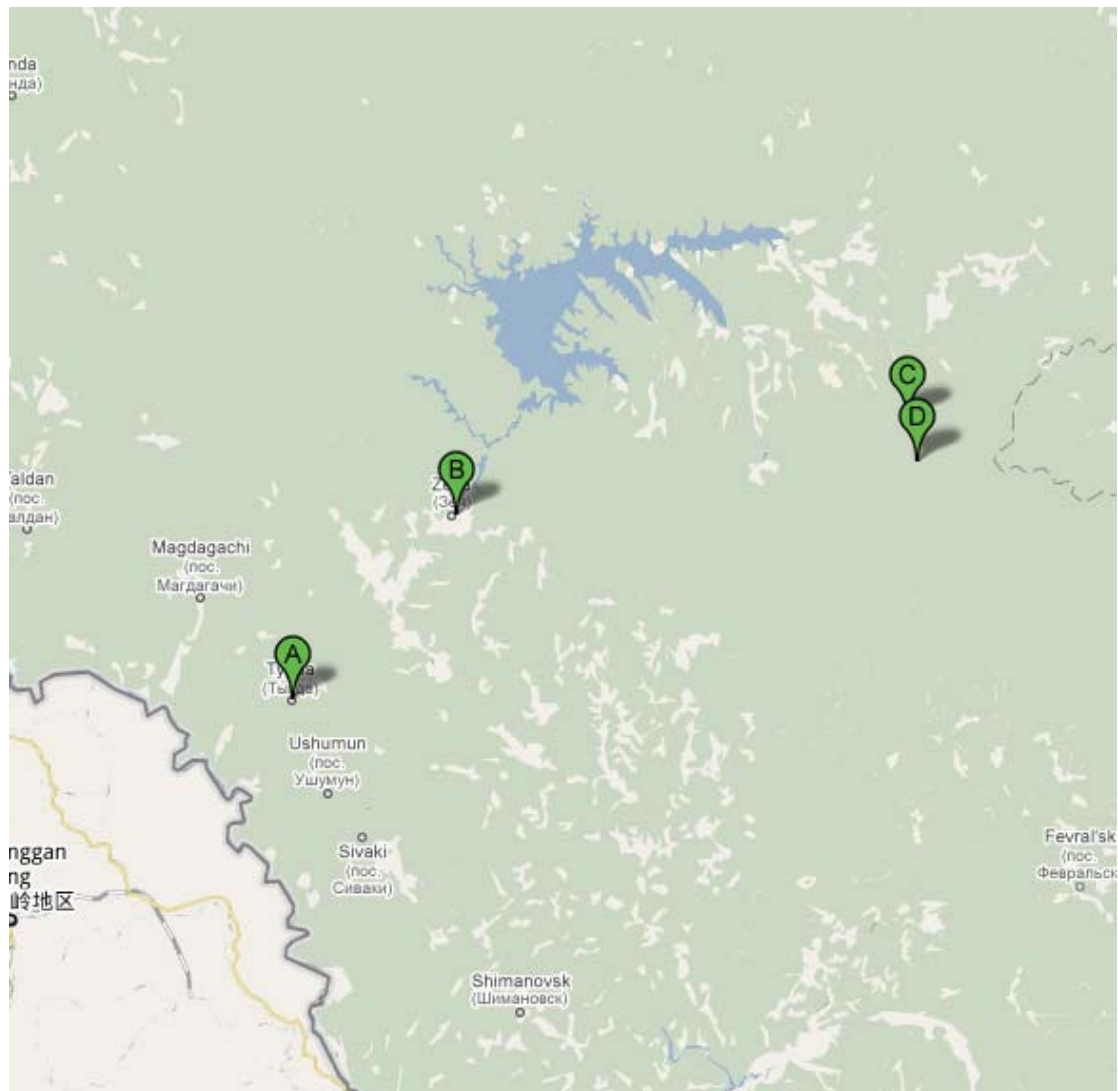
... ja lõpuks ühe kaardi-pildi Vasseli 20 aasta kannatuste paigast, kuhu märgitud:

A – Tõgda raudtee-jaam toonasel Siberi raudteel

B – Zeja linn

C – Unija kullakaevandus

D – Sovetski kaevandus-asula

Mälestused

Siin näidan et mina kord oma elu alguse Muhu saare pinnal, akaduse olen saan 1885tal Aasdal 14mal Juulil, keda minu vanemad ja kirigu kirjad tõendavad. Aga et sellest ajast juba mõned kümned aasdaid mööda saadedud on, sellepärast olengi omas elus palju kohdi leidnud, kus sai ära elatud, kellest tuleviku kirjas teadust saame, et küll alg elu akadus, Muhu saarel, põhja pool kaldal, Anduvälja nimelises talus olla saadud, kust ka selleks minu oma mälesdus puudub, keda oma nelja aasdate vanadusega seal elatud sai. Aga et minu isal seal talus veel neli venda, temast vanemad ja rohkem õiguslikumad kohale jääma ollid, siis olli minu isal esimeseks tarvis oln seald välja minekud teha, keda ta olla ka teinud ja meid ka ühes ära viinud uude korderi kohale, mis sel ajal Orbuse vabaniku kohaks sell ajal olli. Seal suure poist maande ligi elasime neljani kolm aasdad. Ja et minu isa kirja oskust olla mõisdnud ja ennem kooli õpedajaks olli oln, sai siis omale teenisduse koha ka ligidale Muhu Suure valla kohdu maja peakirjudajaks, sinna kus praegune Muhu aigla on. Selles ametis ja üiri korderis olla ta arvan ise paremaks oma perele maja kohda leida ja ennast üiri maksust vabasda, mis sell ajal ka rasge olli maksa ja oma selle aegse teenisdusest võtta ja meid ka veel üleval pidada. Selle koha olla tema ka saanud, Rinsi kiriku maadest selle kaubaga, et kiriku jäos metsade valvuse oma peale võtdes ja selle kaubale veel kolmveerand tiinu maad karjasmaald aja maaks sai. Selle kaubaga akas tema oma maja sinna ehidama. Maja sai küll selle sui lõpuks valmis aga tema ise olli jäen rasge tiisiku aiguse, kellega teda olla Kuresaare linna viidud, kus tema elu lõp kuu ajaga ka olli oln.

Sellega ollime siis veel järgi jaejaid emaga mina seidsme ja vend üheksma aasdanes. Läksime siis küll kohe oma uude majase elama, mis Anne saadu nimegi sai, et seegi vasa talved üsna valmis ei oln.

Algmisest esimesed aasdad läks meil vennaga lõbusald mööda, sest uus maja meeldis väga oma ümbrusega, oma puhda ja ruumiga õhu poolest. Ja veel rohkem ilu pakus esimesel kevadel kaasik mets mis ääre ligi elame oma õie rikusest ja laulu lindude kõlast ja suurest Saare ma pähkide saagi varast. Ja veel üsna ligidal olli suur maasiga väli, mis sel ajal Kuninga piiriks kutsudi, kust mitmed sajad korjad omad korvid õlbasdi täidsid. Nii olli siis meil vennaga päevasi lõbusi vist küllast omaks õnneks ja isa surmast kahjud ka kõik kadun. Ema kes tuleviku puuduse mõtdes kurvema vaaduses olli, seisi meide rõõmu elust kõrval. Aga järgmise aasda muudus meide elu teise oluga. Ema sai kiriku kõstri põllud ja einamaad oma kätte pooleks teguga. Siis ollime ka kohusdadud vennaga abiks olema kuhu aga kõlbasime, näiduseks vana obuse rauk omingu vara üles otsida ja viis lammast karjada, pudrud supid valmis keeda ja neid eina ajal paari versda taha kanda, kus ema oma kolme päevase suilisega töö järjega olli. Veel eina töö juure abiks ja rukgi vihkusi rabama, kuhu aga kõlbasime.

Ema olli küll ise noore ealine, nii 30ne aasda ümber ja sellega ka täis töö jõoline veel. Ja ka selle vanadusega ka kohalik omale uue abiliseks omale nõudma, keda ka selle ealised mõlemad pooled ka palju tegemata ei jättda. Nii olli ka järgmise aasda uus perekonna sooviga kohal keda ka muidugi olla vasa võetud oma sooviga, kellega siis neljani see elu akas. Nii siis elasime aasda kõstri maid tehes esimesel aasdal, aga teine aasda läks ema mees Mandrile raha teenisduse. Siis ollime jälle kolmeni kõstri Kipri maid tegul. Nii elasime ja kasvasime ja kasvas ka nende peen pere juure, mis päras poole ka kolm olli.

Nii veeresid aasdad kunni 1899 aasdani kus siis minu vanudus 13 aasdad olli. Siis läksin omast isa majast täiesdi välja omale teenisdust otsima, sest kodune ütlemine seda nõudis, et ühis laudas elamine ei olla võimalik, kus vanemate abi peale loodedakse. Sai siis ka ära mindud kevadisel varasel ajal oma selgas oleva kotdiga kus mõni nael kuivi räimi leva kannigaga olli. Jala Kuivasdu ja seal Uisuga üle Virtsu, kust suure post maane kaudu jala akasin minema Tallinna poole 87 selle ajast versda, siis jõudsin kahe päevaga Riiseberi mõisani, 87 versda. Sinna sain omale töö koha mõisa aedadese aedniku töö poisiks teiste ennem olijade ulga. Seal Riiseberi aedades töödasin kaks suid järjest, palg olli 50 rubla kuue kuu palgaks omal toidul. Algas ka kohe töö mis minu meelest õige raske olli 15 tundi päeva tõesust looja mineguga tööd on. Ühde lugu labidaga kaevamine juure viljade aedas ja vilja puude ümbrusi ja muid töidgi olli veel palju triiboones ja taime lavade kallal, aga teist paremad kohda ei oln otsida kusgild sell ajal. Üksi olli see, et sai oodedud selle orja töö kuue kuu lõpu, mis kuue kuu pärast tulema pidi. Noh ka seegi viimane päev tulli, kus luba sain omale maale minna ja 34 rubla kallist riigi raha kätde andi, mis suurest ojust olli üle jäen. Algas siis kohe minek Virtsu ranna poole jala seda 87 versda. Sel korral olli siis see minek palju kergem, sest sammud ollid priijuse ja kodu ma poole ja rahagi tasgus 34 rubla. Mäledan et sell korral olli nii suur õnne tundmine, et Muhu kiviaidadest olli vaeva läbi üle mindud, aga sell korral ehk asdusin neist üle.

Sel moel tegin kaks suid järges Riiseberi aja tööd ja kolmas sui veel Kasdi mõisa aja tööd. Peale seda 1902 aasdal läksime vennaga Tallinna ja Peederburi vahelise raudee peale tööle Lehkse ja Aegviidu jaama raude vahtide majasi ehiduse tööle. Ollin küll ehiduse töö tundest puudulik, aga seda

pidin küsimise peale ikka vasdama, et küllast ikka osgan. Olli ka varsi töö käes kus mind vundamendi kraavi kaevamine mool akas. Selle kraavi kaevamisest sain küll suure kiiduse vana raudee vahi mehe käest, et olla palju ühe päevaga tehdud ja et seda väärd tööd tehje üksi ära saarema töölised päevaga ära. Olli ka vist ka tehtud sell päeval küllast nelja jala sügavune 70 jalga pitk ühe päevaga välja vissadud oln. Aga mis aidas see kiidus edaspidises töö targusele mis kohe ka peale akas. Olli ka varsi puhda tapi nurga rajumine alan, kus ka mind ühe nurga tösdjaks määradi, mis kaugeld üle minu mõisduse veel käis ja kirve trehvasin ka alva lõigusega osdma, kui Talinast läbi sõidsime ja see olli ka alb asi, et öö korderiks muud kohta ei oln kui raudee vahi mehe endises lehma laudas mulla põrandal kus ka soenduse ahju ei oln ja omal ka miski magamise riideid ligi ei oln. Seal urtsikus olin vennaga kaks nädalad, siis jäin rasge kopsu põledigu aiguse, kust mind venna abiga Rakvere osbidali kandi ja seal eade arsdide abil surma suust pääsdedi. Ja seal 11 päeva parandusel olin ja siis oma raha teenisduse tahdmise peale aavalduse ansin, et soov on jälle kohale minna. Pea tohder seda välja minekud küll ei soovinud, sest tema teadis, et see ära minek minu vähese jõole veel liiga varane on ja et mina võie kuu aega selle 7 r. 20 kopiku maksu eest seal osbidalis ennast jõostada. Aga oma tahdmisel läksin ikga ära kellest kohe tundma akasin vaksali minekuga, et parem oleks tohdri soovisi vasda võtda oln, sest see pool versda olli juba küllald väsidav oln. Ja tagasi minna osbidali on uus sisse maks jälle seitse rubla 20 kopkad, keda omal ei oln ja esimenegid omast vallast Muhust olli välja nõudud. Nii töödasin veel teise ulgas ühe nädala oma nõrga jõudu tundes. Siis ilmus pea meisder sinna ja akas minule soovima, et mina sest ehiduse tööst lahugusin ja tema talu töödele abiliseks lähaksin, kus kergem olla. Keda ka vasda võtsin ja sinna sõidsin mis Tapba raudteel Pihkva poole 14 versda olli, sinna Uudeküla Uusdalu perese. Seal töödasin 3½ kuud nende toidul. Selle pärast jähi siis see teenisus kõik järgi, mis selle tasuks olli nüüd 30 riigi rubla. Peale seda lahdi saamist akasin jälle jala kodu ma poole tulema, kus ka talvel oma isa majas Annesaadul sai eladud. Peale seda olin Pallasma Matsil kolm aasad Matsi Priidul sulaseks 1905 aasda lõpuni ja sugu kuuendad ka veel.

Siis läksin Vaadumale rohke aasdaks oma ema endise sünni taluse Mõisakülase. Seald tulli ka aeg ligi Kuresaare linna sõjaväe teenisdust minna võtma, kellest ka kroonu teenisdustest lahdi sain oma vigase venna abisdamise nime all, aga siiaegi esimese järgu tagavara inaliseks jäedi. Peale seda elasime veel koos oma isa majas – ema oma kolme lapsega ja mina oma vennaga. Üksi puudus ema mees, kes olli ära läin aasdaid neli ennem kaugale maale nimega Ussuuri ennem Vene Jaboni sõda, mis olli 1905ma aasdani. Ema mees kes seald omale suurest eesdlaste külast maa krundi võtn mis seal iga ühele olla antud 15 tiinu suuruses, siis tahdis et tema pere saaks ka sinna üle toodud. Siis akas ka minul vennaga sõuge jutt kõik see viimane talve, kas ka sinna minna või mitte minna, sest eluaeg mandril orja tööd tegemas käija ei oln ka kerge mõelda, aga teine meist peab ikka sinna minema ja ema oma lasdega sinna mehe juure viima. Aga et mina veel üksik olin, siis langes see minek minu peale suurema õigusega, keda märtsi kuu lõpul pidime alustama. Aga et mool kõigest kaheksa rubla raha olli omal, see katgesdas minu mineku mõtet ja emale ütlesin et raha puudus mind ei luba. Selle peale ütles ema, et tema ka ilma minuda sõnna sõida ei saa kolme väigese lapsega ja venegeele puuduse pärast. Aga tema annab selle sõidu jaoks raha ja sellest jätkude ka moole anniks, mis mehe käest saadud. Mitte küll just kingiduse nimel, aga kui seal easdi teenin, siis maksan jõudu mööda ära aga kui ei teeniks, siis jääb nii samma maksmata jälle. Selle kõnega olli mool uus sõidu julgus jälle käes, raha ka kodus 40 rubla juures.

Sellega akas siis sõid regede peal Pärnu linna. Aga et meie mitte üksinda sinna sõidjad ei oln aga veel neli täie ealist ollid oma Muhu saare tutdavad Alas Tõnu õe Mariga, Juri Vaga ja Tõnu Nõu. Algas siis sõid Pärnust Pihva peale raudtee rongis ja Mosva peale ja seald kunni Vldivostokini selle aegses 10000 versda. Sõid väldas 28 päeva. Miks nii kaua aega läks, sest et uude asunikude vädu olli nii suur sell ajal, et rongid ei jõudnud neid kohale mitte vädada ja meidgi suur jägu prahi vagunis viidi. Jõudsime küll viimaks Vldivostoki sadama, kust raudee sõid kõik otsas olli. Ja veel 40 versda üle mere Liivi küla alla olli, kus eesdlasde asu maa olli. Järgmise päeva saimegi selle küla pääsetlase paadiga üle Liivi küla alla, kus suur ulg Eesdi rahvast kogus meideld Eesdi maa teadid saama. Sõnna minek olli nii kolm päeva ennem meie Lihavade pühasid, kus siis seal täis soe olli ja puud kõik täies lehdes ja maa lilledega kaedud. Sell korral ehk olli meie tulnud Eesdis lumigi veel olemas. Nii olligi see asunikude ma pind küll meeldiv ja ilus vadada. Järgmise päeva akasime asunikude kaudu läbi käima. Igas pool olli vasda võtjaid ja palju Eesdi maast küsimisi.

Peale selle päeva neli saadedi linnast sõuge teadus meie Liivi külase, et kes soovib suiks Kampsatka lõhe püigile tulla, saab kauba teha ära Vldivostokis oldava kalalaeva peal nimega Romaani peal ja tarvis olla 20 meest ja kõik pidada olema eestlased. Seda kuuldes sõidsin siis kohe linna ja sain vasdu võedud Romaani peale. Mis oma ehiduse poolest täis pitka sõidu ja üleni külmedamise laev olli. Laev meeldis väga ja kaubad, mis omal kahest valida ollid, ollid mõlemad küllast ead. Esimene valik olli 50 rubla kuus laeva söögi peits töö riidega, teine valik olli 25 rubla kuus ja iga kala peald kopik ligi

maksu, laeva söögil. Aga et meie eesdlased seda juba teadsid, et seal Kampsatka õige suur lõhe saag olli, siis tegime selle 25 rublalise kuu kaubaga ja selle kopik protsendi kaubaga. Nii olligi ära sõidu päev käes Vladivostoki linnast 15mal mail käes, ilusa soja ja vaigse ilmaga. Laev olli määratud Jaabanist Akudadi linnast läbi minegule, kust olli kuulda tarvis peale võtma mõni tuhad tonni kivi sütt ja püiju jaoks parkgaasisi, kaiderisi ja muid abi riisdu. Teisel päeval ollimegi Jaabani saarde ligi nii 30 miili linnast kaugel, kus ka esimene majakas olli ja linna majakas ka easde silma paisdis. Siin esimese majaga juures pööras meie laev pahemale poole vasda maa randa. Varsdi olli selle järgi vähigene värin tunda, kelles miski ei ooludud, aga varsi olli selle järgi meie laev põhja kalju otsas kinni õige kõvasti. Katsudi küll oma massinade jõol lahdi ajada, aga kõik olli asjada, sest laev olli väga kõvast kalju otsas kinni. Seal kalju otsas seisime 10 päeva, kus veel suure tormi saime ja laeva põhjale palju vigasi ligi tõi. Viimadi saigi Jaabani tõugride poold töö abiga lahdi võdedud ja linna alla viidud, kus laev kõik see esimese sui seal tokis olli ja laeva parandati. Sügisel 10mal septembril kui laev juba parandud olli, sõidsime veel kord Kampsatka lõhe jälgi vaadama aga saada põln enam kedagisd. Siis sõid algas jälle tagasi Vladivostoki talveks seisdu peale ja meie kala mehed saime omad rahad kätde ja läksime külase tagasi.

Ja kevade linna tagasi läksime oma kala laeva Romaani peale Kõvamehe Mihkliga laeva tekgi kamanduks, madruseks teenima. Selle kevade 1908mal aasdal algas jälle sõid sinna Kampsatka lõhe püigile. Sinna sõid olli üksi laeva kamandu abil, mis kõigega kokku olli 78 meest katse tehdu ilma töölisde abiks võtmada. Laev läks Kampsatka Ohotsgi mere poole Aasjorna nimelise jõe suu kohda angru platsile, kus kohe laevast välja vedu akas tuhandede kala kastide ja väo riisdadel. Kohe kui välja laadid olli agadi ka kohe lõhe tulekud oodama, mis ka varsdi kuulda olli et lõhe tulle. Algmisest mõtlesin mina kust tee seda venelased seda oma silmadega näede suure mere pinnale et lõhe tuleb. Aga et mool omal aega ei oln oma kokga amedist maal selle 37me toidu tegemisel, kellega maal ollime, aga et lõhe tuleku kisa igga suuremaks läks, siis jätsin oma kokga asjad kus seda ja teist ja läksin ka selle poole versda mere kaldale, kust väga easdi kõik näha ka olli. Siis nägin, et see kõik tõi olli ja suur vaigse mere pind muud ei oln kui miljoonide lõhede suplimise väli. Olli ka paari tunni pärast meie jõgi nii kuiva lõhe täis, et neid võis ääres, kus poole sääre vesi olli sajad kätdega kalda liiva peale loobida, sest lõhe olli nii tiheli jões, et teine teisele ei annud eest ära minekuks ruumi. Järgmise päeva saadi laeva 20000 lõhe, aga järgmised päevad sugu vähem, sest laev ei jõudnud oma külmeduse panekuga ja kastese panegu mitde. Seda moodi väedi ja püidi 10 päevani. Siis tulli kange Kampsatka padu vihm, mis irmus suur ja jõe vee segaseks tegi ja kõik lõhed jõest välja ajas, ja peale seda oli meie väigene Aasjorna jõgi nii segane vesi ja kändusi prahdi täis, et ulgal ajal sööma vetgi ei saan änam – üksi prisendide käärudest. Peale seda änam lõhe ei tulnud ja see olli kõik, mis olli ennem püidud üle 700 tonni. Selle saagiga sõidis siis jälle Romaan tagasi Vladivostoki ja seal paari päeva pärast Evrooba poole. Paari päeva pärast ollime juba Jaabani Nagasaki linnas, kus meie laev korruga tokgi läks kolmanda päeva omingul, et enne laeva ald puhasda ja värvida ka selle pitka mere tee sõiduks, mis minekuks olli. Olli ka paari päeva järgi minek käes kus mõne päeva pärast Jiina rannad lahti lööma paisdma akasid ja kange palavus õige suureks läks, mis sel 1908mal aasdal äraldi õige suur olli. Vaevald jõudsimme Hiina Onkongi linnani siis ollid meie tule mehed juba nii ära väsinud palavuse poolest, et edasi sõida võimada olli. Seal pööras laev sõidu linna sadamase ja seal võedi meie Vene konsuli poold meie tule mehed kõik laevast maha ja saadeti tagasi Vladivostoki ja pandi Iinlasdesd uus tule kamandu 13 meest peale. Arvadi, et need soja maalased paremini vasda pidada saavad palavust. Aga seegi arvamine olli kaugel vale oln, sest kui üle Indija okeani sõidsime, ei jõudn Iina soja maandlased auru tõsdu teha mitte, palju tundisi ei saan kolme miiligi tundis edasi. Nii sõidsime Nagasakist Suetsi kanaali ligi pooldeisd kuu aega, keda ka vähema kuu ajaga ära sõidetakse. Selle pitka ja palava sõidu aegas olli ka palju neid tähdsaid mere sadamaid, kuhu ka meie laev sisse pööras, mis iga mere sõidjale väga meeldiv on siis kui tema esimest korda sinna läheb. Esimene olli Onkongist Singabuur, teine Sapaan, kolmas Kolumbu Tseiloni saarel, neljas Aaden enne punast merd. Nendele vaadust tegema minna olli küll imu aga mõni tuind seal olles olli kõigel see vaaduse imu täiesdi kadun, sest et seal veel palju raskem olli palavuses seisda ja mere sõidul sugu tuule voolu rohkem olli, kui linna all olli oln. Oma looduse ilu pooles olli seal Tseilooni saarel küll väga palju looduse õidsvad ilu näha, keda unusda ei või ja sedagi kohda arvatakse alg inimesel Aadami paradiisi ajaks kord oln. Nii olli küll see esimene reis kõige rasgem oln palavuse pärast ja nüid Suetsi kanali suus seisame, kust ka meid läbi lasgma akadi üheksmal laeval korruga. Teisel päeval kui meie kanalist läbi jõudsimme, akgasime Vahe mere külmamad õhku tundma, mis kõigel uve elu sisse tõi ja iga ühel uud elu jõudu akas andma. Teisel päeval kui kõik peale olli võetud pitka tee moonaks värsgi vesi ja mõni tuhad tonni kivi sütt, siis akas jälle sõid edasi pitka vahe merd, kuni Saksamaa linna Hamburgi. Tuledame veel meelega lauluga oldavad Paradiisi Aeda Tseilooni saarel

Siin olen ma Tseilooni saarel

Kus Adam Eevaga kord oln
 Siin mõtlen nende saadust nii kurvald
 Miks kadus nende elu ja õin
 On nendest veel kurblikud jälgi
 Võiks leida minu praegune silm
 Ei leja siin Eedeni aedes
 Kus eksidus puude all on oln
 Pitk vaaduse mõte mind vaevas
 Seda sundis mind tahtmise suind
 Ei ole ka oldavas ilu aedas
 Kus petdis puu oksdel on oln
 Looduse ilus ma olen kui taevas
 Kus õides kord algmisde õin
 Siis algas uus imude vaade
 Selle ilu peale suuremal jõol
 Näen viimaks aedas selle koha
 Kus viigipuu lehed on maas
 Nende võtjad katmise vaibaks
 On mõndagi mahagi jätn
 Või arvasid tagasi veel tulla
 Neid tarvida tuleviku eaks
 Ei Inglise plaani sa petma
 Meide ühegil ihade suind
 Neid saadi Paradiisid välja
 Seal kaugel põle Indija rand
 Seal nägid et vesi on sügav
 Kelles läbi on võimata ming
 Sest ajast nad Indija mandrel
 Kus lehtedega katmist ei oln
 Seal puudub see algmise äbi
 Kellest elanikud änam ei tea
 Kõik elavad lõbus elu läbi
 Ja ei tea mis on äbide sund

Seal Hampurgis andi kõik külmanud kalad kasdidega sinna ära ja peale seda sõidsime Paldi merre Riiga, kus seal sooladud kala maha andi, keda meil mõni sada pütta olli ja siis Liibavi talveks seisu peale sõidsime.

1909ma aasda kevadel algas jälle sõid sinna Kampsatka lõhe püigile Liibavist üle nende vee väljade, mis pidkudi üle 20,000 mere miili ollid. Ja üle sõiduks ilma linna sadamades seisuda 60nd ööd päeva sõiduga olli üle sõida. Esimene Paldi meri Willem kanalist läbi Nordi meri Inglise palansist läbi Atlandi. Sealda vahe mere pikuses läbi Suitsi kanalist ka läbi Punase merre ja Aadeni lahest läbi Indija okeani, sealda Singapuri kitsusdest läbi Jiina kahest mere osadest läbi, Korea kitsusest läbi Jaabani merre sealda hohotsgi merest läbi, kunni Peeringu merele, mis Põhja Jäe mere sisse mineku ligi olli. Nii olli meie Romaanil vist kõige pitkem reis ühde otsa teha teisdest laevadest iga aasda. Ja neid reisisi tegime just kümme kord edasi ja tagasi tülles.

Selle 1909mal aasdal olli meil töölisde äbi rohkem võedud 300 meest selle lõhe püi jaoks ja kohd endine Assjorna jõgi ja ka veel Suure nimeline jõgi, mis Assjorna jõest 60nd miili põhja pool olli. Seal suure jõe suu kohdas, kus laev angru platsil seisis, akadi laeva tühjaks laadima, mis soola ja kõige pütadega täis olli maale vedama. Aga see võtdis paari nädalad aega ennem ära ja lõhe olli ka algmisdel päevadel juba jões oln, kes siis ka vähemaks jähi, kui laev jõudi tühjaks teha ja selle pärast viimadi vähem saadi ja saagiga Odessa sai sõidedud ja seal talvel oldud.

1910 aasda algas jälle sõid sinna Odessast, Musta mere rannas, kolmad reisi. Selle aasda olli suur töölisde äbi peale võedud ja ka teine väo laev nimega Ewgeenija juure osdedud ja oma suu(r) auri kaider ka juure saadetud. Ewgeenija nimeline laev jähi meide endisele püü platsidele püidma lõhesi, aga meie Romaan sõidis sealda õige kaugele veel Põhja Jäe mere ligi Annadiiri jõe lõhe püigile. Mind küll selle aasda seal Annadiiris ei oln, sest et meid ennem maha jäedi laeva Potsmanni ja ühe Jaabanlase ja nelja Korealasega Marsoovi puhdi tursa püü jäoks proovi tegema jada õngedega. Korraga kui meie sinna maale jähime, akas õngedega tursa püig meil peale, kellega saag ka kõige rikkam olli 45 sülla vee sügavuses. Et tõesdi ennem teadsid, et tuhad õnge meie täna laseme ja ka tuhad turssa ja kala saame, aga mitte üks vähem. Selle sui püüdsime seidsmekesi ära 3000 puuda puhast tursa

liha kuiva soola. Sügise poole tulli meie Romaan Annadiirist tagasi ja võtdi meid ja tursad peale ja sõidsime selle saagiga Paldi merre Peederburise ja seal maha andes talvel Liibavis sai oldud. Kevade Liibavisd välja sõid lõhe püügile Kampsatka Inglise Newkasdla linnast Pordugalist läbi kunni Kampsatkani. Selle aasda olin jälle tursa püü juures Marsoovi puhdis mina pootsmanni Krandi ja vene poisi kirjutaja ja 76 Jaabanlasega. Selle aasda ollid küll saagid suuremad oln ja laeva koorm olli ära viimiseks Peederburgi määratud oln, aga et meie Romaan oma nina otsa puruks lasgis Suetsi kanali suus teise vasdu, siis selle pärast sõidsime jälle ligemale Musda merre Odessa, kus laev sinna paranduse jähi ja meie kolmeni luba saime kolmeks kuuks Muhuse puhkusele sõita mina Vaga Juriga ja Mihkel Kõvamehega ja siis kolm kuud Muhus puhkuse aega pidasime ja peale seda ka tagasi Odessa sõidsime ja seal ka välja sõidu tegime neljat reisi Kampsatka lõhe püügile. Selle aasda olin veel seal Marsoovi puhdis tursa maksa eli keedja, Pootsman soolaja ja Jaabanlased püüdjad. Selle saagiga akasime siis Peederburi jälle sõidma. Aga et ennem kohale jõudmist saime selle pitka Vahe mere peal ajaloolise suure kuue päeva tormi, kelle aegas ka Itdaalijas ma värisemine ja Metdisiina linna vajumine olla oln. Laev pööras tormi lõpul Ahvrika ranna ääres oleva Alsiiri linna sadamase. Seal võede uued kivi söed ja mage vesi peale ja siis sõidsime jälle Paldi mere Pederburise. Seal maha andes ja tühja laevaga Riiga sõidsime Lange vabriku parandus tegema. Seal sain siis luba ka Muhuse sõidu paariks nädalaks. Kevade poold talved viis meid välja jäe murdja Jermak Riija jõe jääst ja lahest oma jõoga. Selle viimase minu sinna mineku aasda 1913 aasda kevadel sõidsime jälle sinna Kampsatka esi aasdade kohdade peale püüdma. Saagi olli ka easdi, aga mina ei tea, kuhu neid kauba turule viidi, sest et ennast lahdi võtsin, kui sügise Kampsatkast tagasi tullime Vladivostoki ja siis oma suure angru mõrraga akasime kala püüdma Amuuri nimelises lahe peal, talist jäe alust püügi, kellest seal Nawaaga nimeline kala kõige rohkem olli.

Selle kahe talve püüdmine läks rahuldavald omal easdi. Selle viimasel kevadel püüdmas olles olli juba suurel sõjal juba teine aasda, mis 1915 Sakslase ja Vene riigi vahel siis olli. Selle pärast olligi sõtda võtmise üle riigi kardedav ja karduse järgi ka tulla võib. Selle pärast võtsime nõuks ära sõida Kampsatka Peederbausgi linna, seal kõik see sõja aja seal kala püüda ja seal olla. Arvamine olli, et seal võtmist ei sa olema. Aga kui meie ollime juba sinna sõidn laeva Sõssaaniga oma purje paadi, soola ja kahe saja uuve pütuga kõige eeringa püüju võrkudega toidu tagavaraga ja paari nädalad seal juba eesdlase Kääri majas korderil oln, siis tulli ka sinna võtmise Mopillisohwka ja minagi satdusin selle võtdu ulga, mis seal võedi 176 meest ja paari päeva pärast olli ära saatmine käes ka meid kõigi pasasiiri laevaga Vladivostoki tagasi, kus roing juba ees oodas sõja liinile viimiseks. Aga mina sain nende võtjade käest ära joosda, õigem öölda minna. See läks küll easdi see minek, aga sellest minekust puudus õige teadus, mis sellest jooksust pärast võib tulla sest pass on nende käes ja mina võtdu nime kirjas. Aga sain selle mõttele, et ennast pean aavaldama, aga seda teen mõni päev pärast - saagu siis mis saab. Nii läksin siis neljanda päeva omingul sinna sõja Kondori ennast näha viima, et ikka veel inges alles olen. Kukgusid siis suure kisaga moo peale kõik, et mina olla riigi vasdik ja ära jooksik oln. Küsimusdega, miks mina seda tein olen, mool ka muud neile öölda ei olnud, kui ütlesin, et mool oma terve arsdimiseks olli ennem rohkem vaja kui uve tegevusele akada. Selle peale tullid kaks püssi meest ja võtsid mind kahe vahele ja viisid mind tühja kassarmu ja seal paari tunni pärast jälle kahe vahel raudee rongi vagunise, mis sõja väljale saadedavaid ennem täis olli. Sõid akas ka siis kohe minema Mansuuria raudee liini. Teisel päeval, kui juba Mansuurija vaksaalist läbi ollime, akas meie sõidjate vahel sõuge jutt, et meie sõidu rong ei sõida sõja liinile, aga sõide Amuuri jõe taha Plaguverssensgi linna. Nii olligi, et Tsitaast pöörü tegime ja seal poolteist tuhad versda tagasi sõidsime Amuuri oma raudee rongis Plaguverssensgi linna. Seal pandi mind esialgus oldava 303da Vätski polgu sõja vandeale ja oma kahe suure vangi majade juures vahdimisel käimisel, oma tule riisdaga. Muidugid mind mitte ükski, aga kõigi, kes sinna viidi. Seal roodus olin 7 kuud, siis saadedi mind sõja vangide aida Kadroovi kamandule ardelsikuks, kus ka mina siis seal kõik see aeg olin, kui sõda lõpes ja Keisri asemel uus Kerensgi kuulda olli ja siis ka vabaduse sain tagasi sõita Vladivostoki.

Seal sai jälle paar talved Aamuuri nimelises lahe peal jäe alust kala püüdüd, aga suise aja olin oma Linda küla meestel vanemaks juhiks kast eeringa nooda peal, kunni 1919ma aasda kevadeni. Siis kadus mool kõik see kala püügi tahdmine ja mere uvid täiesdi ära ja akgasin oma Linda küla 16me pere käest maja ehituse jaoks ühde tessadiini maad nõudma, keda ka suure palve küsimuse peale sain ja kohe ka sinna oma ehidust sinna peale panema. Maja sai ka selle sügiseks valmis ja kaas elanik ka leidud oma eesdi Linda külast Juula Alasi – vanemate keskmik tütdar.

Elu algas siis juba kahe töö jõol. Algmiseld järgmise kevadil akasime suure volsusega vilja õuna puid ja marja puid isdudama ja metsas toodud õuna puid poogima. See töö läks meide käes väga easdi ja kiiresti ka läbi, sest et meie mõlemad aja töö arjumist tundsim. Minul olli ka sinna maale 34 aasdad peale jõudnud, kus majanduse tahe ka suurem olla. Olli küll esi algus rahade poolest vähelane, sest et teised sisse tulekud ollid kõik maha jäedud kala püügidest ja mere sõidudest, mis ennem rahaliku olekud ansid ja sest esimese maja ehidamisest muud järgi ei oln, kut see tessadiiniline ea ma pind olli,

kus nüüd kaheni saime. Aga abi tulli ka mõnest asjast juure. Juula sai oma vanemate käest kaasa varaks ka kaks lüpsi lehma ja viis lammast. Sellega olli meil majas loomad ka olemas ja saime ka luba oma loomi küla karjamaal pidada ja metsa maadest omale eina maad puhastada. Ja et meide aja viljad väga jõudsasti kasvasid ja teised vilja puud ka kasvasid väga jõukalt, siis läks see väga ees kordas rutdu edasi, nii et mõne aasta pärast meil juba palju olli linna poole saada olnud ja rahagi akas üle jääma oma ülespidamise asjadest ja elasime veel kahekesi – selle pärast olli kuludeks ka vähem tarvis, kunni 1924. aasta esimese aabrilini, siis tulli küll üks Aina nimeline tütar juure, aga seegi ei seganud meid edasi minekut mitte.

Ligines 1927. aasta, kus siis meil veel palju rohkem olli linna poole saada olnud marjadest ja lamba villa töödest ja lehmade kasu toomisest. Siis olli rahaliku abi rohkem kui seda ise oleksime jõudnud omaks tarvida. Ja et see raha seal kiiresti oma inda kaotas, keda seal eeslased Siberi rahvaks nimetasid, siis olli ka kohe tarvis oma käest ära anda ja misgi enne ära osada et kasumata paber oma tasgu ei jääks, aga mis meil palju osada olli muu asjadest kui ehiduse jaoks veel maderjaali, katuse plekki, tsemeni ja laudu ja puu materjaliga, telliskividega ja seda kõik olli linnast veel odavamalt saada. Kellega olin nii kaugele jõudnud, et 1927. aastaks olli juba valmis jää kelder eringa soolamise kuuriga ja tsemend sanidega ja teine elu maja juure teinud telliskivi välimusega. Ja seks ajaks olli ka neljas vaim Augusti nimeline juure tuln, keda siis ehk mõtlesin, et see võib kõik temale üle kalduda kui ise töö jõost vähenen.

Esimese eeringa soolamise tegime Juri Kiratsiga kokku 1928. aastal, täieliku vinansoovi luba kirjades, üksi kala osdu luba aga mitte nende piiu lubaga 100000 eeringa soolamise lubaga. Osda saime esimesel päeval oma Linda küla meesde käest 63 tuhat eeringast 20 rubla tuhat. Et see tuhande eeringa maksu ind poole suurem olli kui linna viimise ind olli laevadega ei annud meie küla meesde kadedus mitte änam seda, et oleksid teise päeva veel meile ühdegi eeringast müin. Nii suur kadeduse kultuur on liikumas meie eesd rahvuses. Aga kad(ed)use lõpp olli neil ka viimane selle kevadel, sest järgmise aasta pidid omast lahkuma ja Üld Kolektiivi minema, kus linna saksad neid juhdivad. Peale seda kunni 1930. aasta sügiseni sai veel seal oma majas eladud neljani. Siis läksin linna all oleva traal laeva Pahklaani peale teenima selle pärast et talisest metsa töödele ajamisest lahti saada. Sinna metsa töödele ei olnud ka misgi eadust terve talve olla, seal seda andud lahjad kõhu moonu süija ja kusgil koobas elada keda ise omale oskasid teha. Selle pärast läksin ka laeva peale talveks traalima. Seal kolm kuud olles sain oma Juula käest Linda külast niisuguse kirja, et teda olla välja aedud omast majast lasdega ja sinna olla tulnud linnast Riigi kalanduse trestist mehed sisse selle ütle misega, et see olla kõik neile andud valitsuse võimude poolt ja kirjast olli, et mina kord rutdu koduse tuleksin. Seda kohe tegin kaheksandal märtsil 1931. aastal ja siis sinna sai mindud ja neid välja aedud ka nägin. Seal paar päeva olles kunni 1. märtsi ominguni, siis tullid kolm sõja riisidus meest sinna selle nõudmisega, et peame 3. tunni pärast nendega ära minema oma rajooni alevise Skoodovi, mis meist kaugel olli 40 versda. Olli küll järsku see käsk kuulda kohudav ja vali olnud, aga mis aidas seal oma mõtde selle vasdu, mis nõudi võimude poolt. Olli ka kohe obuse vanker värava taga, kus Kiratsi Juri Mari lapsed peal juba isdusid ja meie omad kaks last ka käski peale panna. Aga ise pidime jala viijadega minema kuni Skoodovi raudee jaamani 40 versda. Seal seisime paari päeva, kunni prahi vagunidel olli sisse saadud raud ahjud, siis akas sõid edasi minema kõigega nendega, kes küladest olli ära röövidud perekondadega. Roing jõudis mõne päeva pärast Tõkda raudee jaama. Seal aedi kõik vagunidest välja ja paigudadi liht audu kasidese palju aga maadus. Ja viidi seal 60 versda Seija linna ja seal paigudadi lapsed kõigel kraami väo koormade otsa Seija linnas ja viidi kahema päeva mineguga 300 versda veel edasi kunni Unija Pommi kulla kaevanduseni. Õhdu ilja kui sinna jõudsimel nimelise Jinagendsegi, olli veel külm aeg olemas ja lumigi pool meedrid maas, läksime seal küll kohe otsima, kust lastele ja omale öö kohda saaks, aga et seal kolm väigest maja onnikest kõigest olli ja neile topisid venelasi oma rahvuse juure korruga nii täis, et ruumi kusagil änam ei olnud. Ringi vasda ööd vaadades kõrge mägesdiku orgude vahele nägin, et seal suits tõusis, sinna kiireld minema akasin ja suitsu maja juure sain ja seal ühe korealas perekonna paragi leidsin, kus mees oma perega olli. Selle maja ees küsisin, kas ta lubaks meid ööseks oma majasse tulla oma kahe lapsega, aga maja omanik ütles, et tema naine seda ei tahda, aga pitka palve ja seleduse peale lubas tulla oma mulla põranda peale tulla öörahu võtma siis kui olli kõik enne ära räägidi, et meie mitte kurja tegijad ei ole, kulla tööduse oleme toodud. Seal mulla põranda peal maja nurgas ollime kaks päeva, siis käski ka seal ära minna ja näidedi meile ühe väigest kolme seinalist kuuri alust, et meie võime selle alla minna. Soovidud koht sai vasda võetud ja selle sisse mindud, mis kaks meedrid lai ja pitk olli ja nii parajasdi neljani sisse maadusime ja otsa seinat, keda ei olnud, riidega kinni matsime ja siis seal nii kaua ollime, kui seal meid kõigi tagasi aedi 7 versda tulnud teest ehiduse platsile nimega Sovetsgi, kus kuulda olla tarvis Sovetski nimeline linn ehida olevad. Sinna sai mindud aga sealgi üks maja suurem olli, kus obusdega voorijad vädajad öösidi olli ja sealgi nende vasda võtjaks üks perekond olli. Seal Simuja nimelises laud nari peal ollime mõne päeva, kunni jõudsimel pinna laudadest kauni suure kuuri üles lüija. Siis läksime ka

selle alla palju aga mahdus. Pärast sinna minekut akasime kohe kahde pailg maja seinu tegema, mis kuulda olli, et need saavad olema tööliste jaoks tehud. Vaevald saime esimese nii kaugele valmis ilma katduseta siis läks selle sisse jälle palju sinna aga mahdus. Seal kitsas olekus elasime üle poole sui, kus kahe korsed magamise narid ja raud keedu aja sojad ja tubaka suitsu aisud kunni põrandani uladasid. Lõpes minu kannaduse jõud nii ära, et oma ja Kiratsi Jurile ütlesin, et mina tahan ise omale kusegile elamise onnikest üles lööma minna tänasel puhkuse päeva omingul ja arvasin, et Juri ka sellega nõuse akaks, aga naesed võidsid Juri ära ütlemisega, et siis tulla päris nalg kätte, kui peale töö aja veel ennast taga ajama ja puhke päevadel, ja seda moodigi olla vähe söömaks juba küll. Olli ka neil osald õigus küll, sest toidu noirm olli lahja küll, mis alseld neile akadi andma. Näiduseks normi suurus olli minule nelja inimese peale kuu ajaks 45 kilu musda rukgi jahu, kaks kilu soola, 3 kilu taime eli, kolm kilu sukrud, 10 karbi tikusi, 4 pakgi mahorga tubakas, see olli kõik. Sellest tee leib ja supid, kuidas osgad. Aga et see naisde keelamine Kiratsi Jurid minu koraasi ei vähendan, siis ütlesin nii oma Juulale: Sina mine täna puhke päeva omingul metsast seeni korjama ja mina söön naad kõik normiga ära. Aga täna puhkepäeva omingul lähen oma pere jaoks seina varju üles lööma ja kohe ka läksin enne päeva. Selle päeva pannin õhdu pimedaks neli rida sirgid paju pailga sambla peale seina. Ehiduse kohd olli mool ennem vaadedud oln, kus ka paju palgide lade rohu sees maas olli keda üks oma jaoks enne päeva olla võtn ja sinna jätn ja tükis seald ära läin. Peale seda teise päeva õhdul peale töö aja kutsusin Kiratsi Jurid vaadama oma eilest tööst ütlemisega, kui soovid oma pered ka sellest kitsast põrgust peasda, siis aka ka abiks mõlema pere jaoks. Selle kõnega akas siis Juri jälle nõuse. Siis akasime iga päev peale valitsuse töö aja õhdude ja puhke päevade kahekesi tegema, mis viiendaks puhke päevaks nii valmis olli, et sisse kõik läksime. Olli veel tehud magamise narid, pae kivist keedu pliida, leva küpseduse kohd ja põrandaks vaksa paksuseld sae puru, keda küllast saime. Sitsi riidest akna valgus ja katusgi olli pool peal kuuse koordest. Nii läksime oma kahe pere rahvaga sisse viienda puhke päeva omingul. Sisse minekul oli igal ühel nii suur õnne tundmine, et alg inimesdel ka parem ei võin olla omas Paradiisis. Ruum lahke ja valge põran pehme ka valge. Selles esimeses majas elasi 10 aasad ja Sander Maribu tulli ka oma Mariga alseld meile juure, sellega olli juba kümme kokgu kõik se aeg oln 10m aasad. Peale seda aega ehidasime Juriga kokgu väärd maja endise ligidale kaheksa meedrid iga pidi puhda tapi nurgade ja uvema aja plaaniga, keda tegu ajal pailk vahe seinaga pooleks sai jagadud ja seal nii kaua sai eladud, kui kõik see aeg olli 1952 aasda sügiseni ja seal 21½ aasad elanud juba olli oln. Siis tulli eelmisel talvel järsku sõuge teadus suure valitsuse poold, et meide Unija Pommi kulla kaevandused saavad kinni pandud 50 teise aasda talvel ja kõik töö abid peredega saavad ära viidud teise kaevandusdele, kus rohkem kulda olla saada ja seal puudus olla tööliste pärast ja seda etde ütlemist tehdi ennem selle pärast peamehe komendandi poold, et siis kõik aasda ennem seda teadvad, kas maksab veel kevadel aja viljasi kellegil maha teha või mitte, et siis pärast ei oleks sii mõisdmist suurema valitsuse võimule. Aga kõik, kes seal ollid ja aja maid omandasid, tegid kõik omad põllud täis kardulisi ja muud viljasi. Kelle ulga ka mina akasin ennast seadma ja tegin oma poole põllumaad ka kõik kardulisi täis, sest et Kiratsi Juri oma Mari tüdre lasdega ja ka minu Juula läks nendega ühes Seija linna, aga meie ollime veel Juriga sinna jäen seda kinni paneku lõpbu veel oodama, kas see panek saab tõesdi olema või mitde, ehk kinni panek jäeb järgi, siis saame veel omad olevused ära müüja oma indadega. Aga et Juri Mari ja minu Juula Seja linnas juba kolm kuud odan ollid meide järel tulemist Seja linnas, siis tegime ea suure lodja ja Juri sõidis siis ennem sui sinna Seja linna, mis meie Unija Pommist kaugel olli 500 kilumeedrid ja seald võtdis oma Mari ja minu Juula ja sõidsid Eesdi maale aga mina jähin siis üksinda veel oodama seda tõsist viimast lõpbu. Kus ka siis seal tõesdi aru sain, et meie Jnija Pommi kaevandused töösi lõpetavad ja kõigel siid minek tuleb. Siis võtsin kõik omad kardulid üles ja müisin kulla töölistele ära ja lehma ka lihas ära kulla töölistele. Siis tegin omale ka sõidu lodja ja akasin ka sellega minema 500 kilumeedri taha. Esialgseld versda 50 olli see minek mool üksi täiesdi võimada, sest et see Unija väige olli sadasi vee kugumise kosgesi täis, mis kõrge mägestikust välja voolas ja vahel oma abiliseaga pidime paelde varal alla lasgma ja ise külmas vees lodja üle põhja kivide tõsdma. See olli rasge ülesanne mool ja abilisel 2 päeva. Kahe päeva pärast läks abiline jala tagasi 50 versda. Siis jähin üksinda edasi sõidja kunni Argaa jõeni 45 versda. Seal kaubles üks nais rändaja minu lodja ära viimiseks 210 versda Pomnaki, meie rajooni linna. Sellega sai siis sõid sinna. Seal Pomnakis olli mool ka veel sõidu lubad saada ja abi rahade asjus teadust saada, siis kui kusegil edaspidi elama saan. Aga seal ööldi välja sõidu luba kohda miilitsa ülema poold, et Eesdi maale mina sõida ei saa üksi vene ma pinnale. Siis ei jäen kiirel muud mõtde üle kui ütlesin, andke siis moole luba Seija linna minna. Seda luba siis kohe üksi kõnega, aga mitte luba kirjadega. Sõidsin selle paari saja versda veel Seija linnani. Seal läksin järgmise päeva selle militsa ülema juure sõidu luba saama Eesdimaale sõiduks. See küsis minu passi näha saada. Passi vaadas läbi ja ütles, et mool olla õige pais ja mina võin sellega sõida kuhu tahan. Järgmise päeva sõidsin pussiga 60 versda Tõkda raudee jaama ja sõidisi oma Eesdi pea linna Talina ja seald veel esimeseks talveks Virtsu. 1952 aasda teisemal novembril olli tulek Virtsu. Selle esimese talve ollime Juulaga Virtsus selle pärast, et

meri tihdi päris lahdi olli ja üle mere Muhuse see päras propuska nõudmist ei luban. Aga seda sain lubaks 53 aasda kevadel 4mal juunil, minek olli esimene kohd oma sünni taluse 22 päevaks oma Juulaga. Peale seda elasime veel minu isa majas Annesaadul veel kaheni kunni 26nda juulini 54tal aasdal [siis viidi Juula Pilgusele] kunni 23ta maini 55ta aasdani. Siis sai jälle Anduvälja elama akadud kunni tänase maikuu lõpuni, mis praegu on 1961 aasdal.

Siin tahan veel kirja panna omast 76 aasda vanuduse ajast, keda olen veel selle elu ajal veel kaasa juhdumisi saan ja kuidas mina veel praegus üksik olen oma nelja inimese perest oma 76 aasdase vanudusega. Asi seisab selles, et neljani kõigega ollime Unija Pommi kulla kaevanduse viidud, kus meie lapsed seal täieks elu jõoliseks kasusid ja kõrgema kooli aridust said ja seald oma eesdi rahvuse ulga ei oln änam meidega Juulaga tulijaid oln mitte. Kuhu on nende ema Juula ka ise ära läin... [edasises on mõnevõrra loobutud originaali kirjapildist, püüdes samal ajal Vasseli väljendusi võimalikult adekvaatselt edasi anda]

Asi seisab selles, et meie tütar Ainal oli viimane õppimise aasta oma 18 aasta ja kolme kuu vanuselt vene rahvusest tüdrukuga, kellega nad iga aasta meie juure kaevanduse tulid, siis kui koolide vaheaja puhkus oli suvel 3 kuud aega. Sealt Korodiini linnast oli üle tuhande kilomeetri raudteega ennem sõita ja peale selle oli veel tarvis jala tulla üle taiga soo maa 220 kilomeetrit ja seda maad pidid nad iga aasta jala üle tulema. Aga viimane tulek oli neil 1941. a juuli kuu alguses. Selle tuleku hakatuses jäänud meie Aina soo maa peal haigeks ja haigena tuli kaaslasega kuni poole maad; siis oli sinna haiguse pärast maha jäänud. Ta seltsiline olla valvele jäänud kuueks päevaks, aga et haigus iga päevaga suuremaks olla läin, siis jättis seltsiline tema sinna teekäijate laud nari majase maha ja hakkas meitele kaevandusse sellest teadust tooma. Teate saime kolme päeva pärast selle Sablova tüdruku käest, kes oli sealt tulnud seda 120 kilomeetrit. Sai siis küll sinna mindud, aga see oligi tema viimane surma õhtu. Sinna sai ta oma riietega ka maetud, katuse trangidest kastikese sisse Potjelniku nimelise öö puhkuse maja juurde kuuskede alla. Sellega oli juba esimene omast läinud 18 aasta ja kolme kuu vanuselt 1941. aasta 11. juulil.

Teine elu kaotus oli meie pojast Augustist. Teda võeti kaevandusest kroonu teenistusse. Teda pandi seal töö roodu Arbagaare Alba söekaevandusse. Sel korral oli see söekaevandus väga halvaks töökohaks olnud, kus oma tahtel palju üle kolme kuu ei tahtnud töötada ja kaevanduse tarbevesigi olla sinna veetud seitsme kilomeetri kauguselt. Seal Albas Arbakaare söekaevanduses sai tema täie tiisikuse haiguse ja suri ka sinna ära Kolbani raudtee jaama haigemajasse 1949. aasta 15. oktoobril.

Selle pärast, et see mõlema lapse kaotus nii halval olekul ja noorel eal oli juhtunud, jäi nende laste ema Juula oma mõistuse poolest nõrgameelseks ja suri [hiljem] ise ka ära Saaremaal Pilguse vaimuhaigete majas 1956. a 13. augustil.

Selle pärast olengi üksik järgi jääja oma sünni talus ja panen veel oma elatud arved valgele paberile, kus iga asja peale veel mõtlema jään, kas see minu elu saatus pidi nii üle saadmiseks niimoodi olema ja elatud saama oma vanaduse lõpu päevadeni. Kus nüüd oma kambrikeses istun ja mineku ajast meele tuletan oma elust. Kas mitte põleks see võimalik oln, et mind oleks üksi sinna kaevanduse saatmiseks kästud olla ja lapsed oma emaga oleksid järgi jäänud oma majadesse, kus nad tänase päevani veel elus võinuks olla. Miks saadeti meid kõigi teiste pere rahvastega kõik välja nii väikeste laste peredega kaugele kaevanduse eluks ajaks. Kas oli see siis tõesti õige tegu meie vene riigi võimudel tehtud oln, kus nüüd muud kuulda ei ole kui vaba riigis Sowedtide juhtvõimude all oleme ja kõigest olevusest küllast elame ja lõbu tunneme. Kellest nüüd minuga [võrreldes] teadlasi veel palju on, et paremuse poole pööre on oln sellest ajast, kui meid tuhandeid peresid välja saadeti omadest elumajadest nii väikeste laste pere rahvaga, nagu minulgi oli 1931. a viie ja seitsme aastaste laste ja naisega küüditati kahe tunni aja anniga vägimeeste poolt. Kõigest omadusest ilma jättes kahe tunniga ja jala 40 versta vankri kõrval viijatega minna, kus minu ja Kiratsi Juri kaks last – 4 ja 5 aastane olid. Viijatel oli ükski see teada, kuhu kariloomi neil kohus viia oli, sellest meile teadust ei antud. Saime esimese mineku jala 40 versta Skoodovi nimelisse raudtee jaama, sealt algas punases härja vagunis sõit 1500 kilomeetrit Tökda raudtee jaamani, sealt prahi autoga 60 versta Seija linna, sealt lapsed obuse veo regede peale koormate otsa ja sai edasi viidud Unija Pommi kullakaevandusse, kus sai elatud 22 aastat 1952 aasta lõpuni. Sel moel olli meil kahel perel ja ka paljudel teistel kätte antud see Staalina aegne kingi anne (Preemija).

Teen nüüd veel küsimust praeguse aja Waba riigi juhtide käest, kas oli see siis õieti tehtud oln sel ajal Staalina nimelise käsu andjal või varjate seda tegu oma Waba riigi kantseleides, et esialgsetest tegevuse vägimeestest enam kuulda ei ole, kes vabariigile kahju tõid ja kellest meie nüüd ka paremini elame lõbusamalt. Nüüd on kuulda üksi kommunismi alustajast Leeninast, et tema juhtseadmete järgi vabariiki juhime. Jah, seegi ütlemine on minu poolt 77 aasta vanuses õige olevat, kui seda sihti elasime, kuidas alg selle rajaja on pannud; aga näen oma vanaduse päevil, et oleme mõned ehk paljudest

asjadest uued muutused tein. Leenina aegas oli see kuuldavaks, et esimese võimalusega peavad joovastavad joogid ja nende tarvituse vabadus kaduma ja kuldagi ei olla inimesele tarbeasjaks tarvis, millela inimene tingimata mitte läbi ei saa. Kuld olla tuhanded aastad oma väärtusega hinnatud üksi suurte ja vähemate sõdade tasu maksuks ja rahva vahel kapitali rikkuse nime korjamise mõttes rohkem uhkuse asi ja teda võie üksi väljakäigu putka seinä veel mälestuseks panna oma roostetamata headuses. Kuidas meie nüüd siis Leenina seadmeid täidame ja selles kõne peame, et tema jälgil riiki juhime, kui meil iga kauba poes ja kioskis esimeseks silma paistab ostu viinade alkgooli pudelid oma ostjale, võtule vabalt võtta kutsub. Teine ollus kuldgi on tänase 1963 aastani mitte oma väärtust kaotanud, aga pealegi väärtusest kõrgema hinna saanud vabariigi võimude poolt. Ühe sõnaga meie järel käimise kõned Leenina programmist on kaugele nüüdses ajast maha jäänud. Kas mitte poleks võinud olla, et see Komismi nimeline aeg mitte ei olnud võimalik algmisest kindlama riigi seadmega hakata, oma riigi rahvaga üksi seda komunismi usku üles ehitamise seadmega. Miks hakkas selle pöörde peale Leenina kohe välja saatma sunni töödele eluks ajaks ütleemisega kohalikkude orja tööliste vastuvõtjate poolt. Miks hakati väljamaa riigi rahvaste oma poole sõpradeks enne nõudmine, kui omal komunismi õige plaan veel kellegil näha ei olnud. Ja selleks, et oma usu poole välis sõpru saada, oma rahvast välja saatma. Et nende töö vaevast, kulla leiust ka mõeldi rohkem neidki leidma, kes komunismi sõpruse vastu võtavad ilma selle peale vaatamata, et nendegi selle kandjad välis maadele üles kihutajate poolt viidi, ka omad elud ära andsid omade võimu meeste poolt omal maal. Minu 74 ja poole aasta vanadus arvab seda, et kõige uue elu seadmed olgu oma riigi rahvale ennem, kui selleks korraga välisrahvaid oma headusse tõmmata. Küll nad siis ise tulevad meie heaks sõbraks, kui meie paremust näevad. Võime küll nüüd öelda, et paremuse poole oleme küll läin kõigest välja küüditamisest ja sellest pitkemast töö päeva nõudest, mis ennem oli. Ja kõik raskemad päeva tööd teevad masinad ära, aga mitte inimene oma ihu rammuga. Ja et töölisel ka muistsest ajast parem on oma teenitud vaeva tasu maksu eest kätte saada, mis varemalt kõik puudus. Ja ori obunegi tunneb paremat elu, et töö päeva tasuks piitsa enam ei saa nii palju, kui said oma peremeeste käest kõhutäie eest ennemalt. Aga teist sorti kodu loomad ei pääse vist ajaloo vältel mitte millalgi elu edenemisele, mida nad muidugi ise tahaks, et pikemat vaadust näeks maailma elust. Iga nende peremeeste käes on nende elu piiratud, kes siis tuleb tapu riistaga, tema kallale läheb ja tema elu kaotab. On küll jälk seda mõtelda, et inimene seda peab tegema ja tema lõpuni ka ära sööma, aga sel moel on üle ilma see tarvitusele võetud, et loomi süüakse lihas ära. Selle kohta viskan veel mõne rea juurde sellest, kas liha söömine on tingimata vaja või võib sellest ilma ka olla ja veel jõuline raskete tööde juures olla. Ütlen võib küll olla ilma liha kala toiduta ilma oma jõudu kaotamata. Sest et ise olen elanud üle 8 aasta Amuuri oblasti Unijapommi kullakaevanduses, kus söömaks üksi oli kuu ajase toidu normiks meie nelja inimese perele 45 kilo musta leiva jahu, soola 3 kilo, peen suhkru 2 kilo, teine 10 karpi tikusi ja 4 pakki tubakat. See oli kõik söömaks nelja minuga sööjal. Aga kõrvalt ostu juure ei olnud kopka eest kellegil. Töö tegija olin mina küll üksi omast perest. Iga päev väljas täpselt 8 tundi, suisel ajal ja üle 50 kraadi külma ajal, mis läbi pitka talve kestis. Oli siis vist abiline noorem elujõud ja kõrge mäestiku õhu and. Nüüd söödakse sea liha veel praetult magu täis ja peale selle veel arsti abi otsima minnakse. Kõik sõuke praeguse aja headus läheb nüüdki iga päev vähemaks, sest seegi saajatele iga päev tülbakamaks, halvemaks neil läheb. Ja ei tea, mis veel tahta oleks, et nõuded rahule jääksid. Sellepärast soov oleks, et meie kõik sellest kinni peaksime, et tuleviku edu väga suuresti ei hindaks ja nende kogumiseks tuleviku põlve rahvale varandusi ei korja oma orjuse vaevaga. Aga hoida oma elu siinses Valguse piirkonnas rohkem Vabaduse mõttes oma tervise hoidmiseks. Kas meie hulgas mitte nüüdsel ajal nägijaid ei ole ja ka teadlasi ei ole, et meie esivanemate tehtud töödest miskit väärtust omale ei näe olevat ja nende tegud väga halvaks peame nende muutmisega oma tahtmisel jälle tuleviku eduks. Niisugused tuleviku põlve heaks tööd on veel tänase päevani näha, mis üle kahe tuhande aasta vanad on. Egiptuse püramiidid, Indias kivi kujudega vägimeeste elamise Pabiloonid, rahva valitsejate elu paigad. Kõik sõuke uhkuse püüe on tuhandeid aastaid ennem ka ilmas olnud, keda ka ehk meie aegsed võimumehed mõtlevad, et näitame kõige ilmale veel seda, et toredus veel ilmast kadun ei või olla; teeme veel paremad, toredamad endistest teadlastest. Töö käie kuulda ka juba kiirel korral meilgi, nii et linna tänavad palju laiemaks aetakse ennem olijate majade eest maha võtuga ja nende paari kolme kordsete asemele kas kümne kordne ehitatakse ilu märkidega ja hoovi pealsete vägimeeste ausammastega. Kas siis sõukestes hoonetes ei või meie ülem klass vaba riiki juhtida, kust kaugemale piirkond paistab. Selle pärast ongi minu vanaduse soov noortele, kes oma elu aegist iga mitte kaduvaks ei arva, nii kaua ennast kooli pinkides selleks valmistada, et ka sinna sisse saaks kõrgete uste taha saalongidesse, kust ilma elu päevade piirkondi näha saade. Mina küll seda tuleviku headust näha ei saa oma vanadusega, aga nooruse põlvkond võib mõni kõik näha, mis moodi see ilma elu saab olema selle kahe tuhande aasta numbri lõpuks, kellest ka teadlased kirjanikud kirjutavad on mõni sada aastat ennemalt, et ennem selle aja lõppu tulle Metsalise valitsuse aeg, kes võtte ära inimeste käest kauplemise õiguse ja kõik, mis temal ka enne armas on olnud. Aga

selle võtmise alg-aastatelt ei olla palju aastakümneid, kui kõik ilm sõda tõstavad ja see sõda pidada hakkama hommiku poolt ja lõppede ära õhtu pool olija väikese rahva soovitusel, keda ka kõik vastu võtavad, need rahvad, kes on veel järgi jäänud sellest üle-ilmalisest vaenusõjast. Ja neidki olla rohkem kui pool siis vähemaks jäänud kui ennem inimeste arv oli maa Keral. Aga ennem, kui see rahu tõesti maksuma jõude, tehtade veel katse proov uuele elule minekule. Kutsutakse võitlusele kaks kõige kangemat vägimeest maakeralt – üks valge hobusega, teine punase hobusega. Aga näitas, et valge hobesemehe võit jäi võitjaks, tuhande aastase rahu riigi nime pidamiseks rahvastele jälle. Saab see ette tulev teadus nii täide minema, mida mina hästi lugesin meelde jätmisega oma noorel elu ajal. Sellest on rohkem kui 50 aastat juba möödunud, kui mina seda lugesin sellest raamatust, mille trüki väljalaske number ligi paarsada aastat ennem oli trükitud oln. Aga et selles raamatus teada antust on juba palju nii täide läin. Näiteks kaupluste kauplemine on ära võetud inimeste käest ja kõik eraomanduse pidamise omadus, milleks ka inimesed ennem soovi tundsid. Mis ka seal lugeda oli, et saab kaduma veel inimeste käest majanduse ja maade tarvitamise õigus ära võetud kõige sellega ühes lamba villa ja kärje meega ja paljude veel olevustega, kes meil ennem armsam oli. Oli ka selles raamatus mitu korda öeldud, et ennem selle 2000 aasta lõppu peab ja saab see kõik nii täide minema. Läheb see nii kõik täide selle 38 aasta lõpuks, mis veel selleks aega on? Siis võivad praegune noor põlv rahvast sedagi veel mõni näha, kes oma tervisega selleks järgi on jäänud.

Praeguse aja kohane laul

Nüüd on alanud uuemad ajad
 Paljudel näha ka paremad majad
 Lauad neil kandud on kallimast andest
 Keda küllas on näha pereemanda kandest
 Riidid kannavad nüüd kallimast siidist
 Keda osda saavad omas, kaubluse riigist
 Motdor ratdad abisdavad minemise jõudu
 Kuhu soovija tarvidab selleks oma nõudu
 Ei ole meil mütsida kummarda saksu
 Ei maksa ka arsdile amba peald maksu
 Need tasuvad kulud jäävad omale tasgu
 Keda tarvida saavad muu eduse vasdu.
 Usu teadusest mõtde neist kadunud ammu,
 Keda elasid vanemad elades siinsammus
 Ei olla änam tulevad taeva riigi,
 Kus kuulda ei tarvidade püssi ja piigi.
 Olla täis seal orjade vaesemaid ingi
 Kes kansid siin viisgasi mitte aga kingi.
 Ei olla ka tarvis sinnagi nii kipbu
 Ega taevaliku usde tagagi ripbu.
 Maa peal neil looduseks paremad ead
 Kelle saamaks ei ole ka vaevadagi pead
 Nii kõlab see teadus Pijuneeride suust,
 Et paremad eadust saame komuniisdide käest
 Käime läbi kõik paremad pidude pallid
 Ja armsamaga jaludame pargid ja vallid
 Meid õpedakse koolides paljugid east
 Keda elu aja pikus sa kaodama peast
 Meil ühisuse sõpbrus suurem Inglise väest
 Keda küllald saame oma juhaduse käest
 Neid päevasi eadusi küll unusda ei või
 Mis eelmine õhdu meid koduse kord tõi.

Laul omast vanadusest noorele tegevusele

Kord alanud elu mool ilmas
 Sel õidseval suvisel kuul
 Siis puudus kõik tulevik teadus
 Keda laulsid siis lindude suud

Nad soovisid tervidusi ehk anda
Kellest tulevikus elama ma saan
Ei mõisdnud neild soovisi veel võtda
Keda elu aeg kandma ma saan.
Nüüd olen mina elan kõik selle,
Kus lõpul on saagide päev
Võin julgesti arviid nüüd leida
Keda saagiks saan soovijate käest.
Nüüd elan omas vanaduse rindas
Kaheksakümmend on pooleni käes
Tunnen endisest eaduse õnnes
Kadun rõõmu elu lõbusam päev
Päeva pikus on lõpmatda arvel
Kelles teadust toob õhdane aeg
Pea alliks ja tervis ka vähem
Kui viimadi öö puhkusele jäen
Ei tule seal nooruse ea uni
Nii rutdu kui soovida jäeks

Mool algab seal mõdede voli
Sellek poole öö aeg juba käes
Viimadi tulnud ka uni
Kelle akaduse ajas ei tea
Näen unes alg soovijatde andmeid
Elu akadusest meele kõik jäen
Laulu kõlas meie lahdi ilma vaevast
Aeg tulla ga sinulgi kord meile
Meie elu ammu õhkude väljal
Meil piiramatda vabadus käes
Siin näha põle vaenlase venda
Kellel ääviduse tule riist on käes
Meie laulsime kord õitsevas ilus
Kus kuulda said meiegi hääl
Sa ollid siis omas nooruse ilus
Ja ei teadnud, keda tulevikus saad
Nüüd tule ja tele sa ka rutdu
Meie ühisuses ruumi sull küll
Siis kadus viimane minu uni
Kelles nägemine meele kõik jäi
Olen endises magamise sängis
Mool endised elu mõded kõik käes
Üksinda olen omas kambris
Änam ühdegid kutsuvad hääl

See päev olli kurb mool tume
Saan täidma või mitde seda kõik
Ehk jäeksid elu mõtded kui ennem
Maa pinnale veel tuleviku aaks
Siis tulli endine eladud elu
Järiekortseld meele mool kõik
Osaks saanud olen orjuse valu
Keda eluaeg mööda on saadn
Jähin maha omast isalikust armust
Vigase vennaga väga nooruse aal
Seitsme aasdaseld meile meie ema
Akas kandma meile ooldust kui east
Aga aasda pärast tulli taale jälle
Uus abiline, teine ta mees
Nii elasime koos aasdaid ka mõned
Lamba karjasena ja kooliaja kõik

Selle ajaga olin omale ka saanud
Aasda vanadust kolmteist ja pool
Ja selle aeg nii kaugele mool jõudnud
Et isa majast lahkuma ma pean
Ja otsima ilmades omale seda
Keda tarvida võiks oma töö jõost
Reisi paunagese tõstsin siis selga
Sees leiva kannikas ja kuivadud räim
Sammud viisid mind Kuivasdu randa,
Kust nägin suurd Eesdi maa pinda
Seal palun üle vijad nii väga
Et üle saaks minagi ka seda
Sain vasduseks seda ka rutdu
Asdu visgu noor tulija oma kotdu
Maksad kopikud viis moole tasu
Oled teine pool kaldas kus asud
See reis olli esimene mool ilmas
Ollin mere ja mandre ma näin
Kiireld ollime Virtsu pool rannal
Tuul ea ja mandrema pinnal
Nüüd algas oh kuhu mool minna
Suur maande seda rohkem mool indas
Ei oln seal mõtlemiseks aega
Peab asduma saagiks saab vaeva
Päeva pitkus olli lõpmata arvel
Keda nägin selles päevasel valgel
Olen läbi läin Lihula ta linnast
Ja kaugel oma kodumaa pinnast
Näen ees mool seisab üks maja
Õõ puhkust kui saaksin mool vaja
Sain sisse mina reisija kotiga se mees
Seal pingid ja lavad oodasid ees
See nimega teekäijade kõrtside maja
Kus puhada võib reisija kellel on vaja
Siis kuulsin kohe selle peremehe hääl
Viis kopik maks ööl pingide peald
Seda leidsin siis kohe oma rahade ulgast
Mis otsides leidsin oma tasgu nurgast
Unest ärgasin pingild omingul valgel
Tarvis rudada selleks on ilmgil selgem
Teel tulli see mõtde siis uuesdi etde
Õõ puhkust kust saagsin tulevikus kätde
Selle päeva olli asdud tuhanded sammud
Keda nägin käies, meeles kõik ammu
Näen ees suur mõisa Parunide maja
Teen julgust küsida, kas poisikest vaja
Siis nägin suure koera ja kepiga mees
Ei ole ka kaugel minu mineku ees
Mina asdun tema etde mütsida nõnda
Ja tahdsin ka viisakust paremini kanda
Mina küsin, kas härrad soovivad võtda
Oma tööde juure kuhugi teenima jätda
Sain vasduseks kohe, et poisike olen
Üksi aidniku tööle, kui selleks ma tulen
Saad töödama oolsasdi suvise aja
Sellest näidab minu aednik oldava maja
Saad kuue kuu palgaks viiskümmend rubla
Omal söögil – mine sinna näidadud kohta
Ausduseks tegin kummarduse veel rutdu
Keda õpeduseks sain oma ema käest kotdu

Nüüd ollid mool kandud murede vaevast
Ja lõpule jõudnud tee pikemad päevad
Võtsin järgmise päeva labida oma pihku
Sellega kaevasi, kunni tulli ka õhtu
See olli küll rasge esimesel päeval
Ei oln ka puudus väsimuse vaeval
Töö päeva pitkus olli viisdeist tundi
Mis aedniku poold töö teguks pandi
Nii töodasin kõik selle suvise aja
Mis teha ka selleks olli rahagi vaja
Sel moel kaks sui pitkuse aega
Sai Riisebere mõisas orjuse vaeva
Kolmas sui sai veelgi mõjal oldud
Kasdi mõisa aja tööld kodumaale tulnud
Neljas sui sai veelgi kaugemal oldud
Rakvere piiridest kodumaale tulnud
See tee olli käija kõik mool jala
Mis teha, ka selleks olli raha oida vaja
Talvel elasin omast orjuse saagist
Nii üle jäen suisest teenisduse jäägist

Siis aeg kord kevade mool tulli
Kus oma saare talus sulaseks olin
Mina teenisin neid aasad ka neli
Ei oln neile akadagid mool nali
Kaub peremehe laudas küll süija
Kalja kapast sinna pealegi juua
Raha palgaks aasda töö tasuks
Kolmkümmend rubla oma kasuks
Se ülikond lubadi siis anda
Kui tööde juures oolsust saan kandma
Saaie saabad vatdid ja särgid
Töö riidest teised vähemad märgid
Sellega olli mool kuulnud peremehe anne
Kelle eest pean andma töö oolsuse kande
Kolm aasad teenisin peremeest ka nii
Priidu Pallast Pallasma külas ka siis
See teenisduse aeg olli mool nooruse eas
Keda mäledab praegune vanaduse pea
Söögi laudad ollid kaedud toidudest east
Ja riidelikud maksud ka paremate seast
Raha palgaks sain poole suuremast soast
Keda nimeda peremees töö oolsuse jõost
Selleks on minu praegune vanaduse soov
Ead ingamist kalmudel sulase poold sool

Peale selle kolme aasdate teenisduse aega
Sai ema kodu talus sulase nime vaeva
Seal peremees Madis Kõvamees mo ülem
Kelle seltsis töödades sulaseks mina olen
Ka sealgi läks easdi see aasdate eeg
Ei oln ga minul suu lijaldane vaev
Nüüd ammu on kalmudele kandud naad
Kellest kurdab minu elu saaduse aad

[järgneb viis tühja lehte]

Siin teen veel kirjalikuld juhdumisi, keda olen mina oma 76 ja poole aasdasele vanudusele alvemaks saadeks saan.

Elasin Vladivostoki piirkondas väikeses Linda nimelises 16 perekonna külas. Omandasin ka seal purju laeva oma teise osanikuga kokku 2800 puuda kaalu sisse võtjaga. Käisin ka neli talvet kuue mehega talvel Aamuuri nimelise lahe peal jäe alust kala püüdmas oma suure ankru mörraga, aga neid püüsid pidi sõnna iga sügise paar kuud enne viima ja seal mere külmetust ootama, selle pärast vädasime iga kord minu laeva jäoga sügisel varemalt sinna enne kohale mere kaldale. Ollin kuu aega enne ära viimist oma Salandri nimelise laevaga linna sadamas. Seisan püsti oma laeva lael ja näen, et Alas Tõnu meie Linda külast, ka kala püüjus olija, tuleb ühe noore-ealise mehega laeva peale küsima, kas mina luban selle mehe ka oma laevaga külase viia, et sellega olla juba räägitud, et ta tuleb tööle ka talveks kala püüju juure. Ja et see eestlane olli, albdust temast ei arvanud ja nägin tema aastase passi lehe pealt, et seegi näha õige olli selle nimega Voldemar Rosenberg 27 aastase vanusega. Ütlesin, viin tema koduse sinu töödele ära. Sõitsime ka selle päeva oma Linda külase ära, kus tema Tõnu töödel kuu aega enne elas ja sügisel ka minuga sinna Aamuri mere kaldale saadeti jäe pealseid putkuid ja mörra aukude varjusi ette valmistama ja kivisi korjama ja sõltusi panema. Tööd olli iga päev kõik see kaks kuud aega, sest teistel kambani meestel olli väikesi mõrdu palju. Uus mees töötas viisakalt kõik minuga oldava kaks kuud aega, ei aimand midagi temast alba. Suured sügava vee mörrad ollid kõik juba sinne pandud ja kalagi juba linna viidud. Siis tulli minul kord ka oma jäe peal olijate kahe koorma kalasi viima minna oma jäe peal olijate kahe obusega. Ilm oli lõunani minnes ea ja vaikne, aga koormatega sinna minek olli linna 13 versta aga seal naad kaubluse ära anda ja rahad kätte saada ja omad kampani ostud osta. Olli õhtu käes ja kange põhja torm tagasi minekuga just vastu. Oma kala püüju putka juure pimedas jõudes peastsin obused kõik riistadega varju alla ja läksin siis ise ka kohe putka. Sisse minnes teen palitu õlmad lahti ja mõte olli ka seegi veel, kas saadud ühine raha ka kõik alles olemas on, keda selle päeva sain 180 rubla kuninga kallist raha ja pannin selle peale vaadust oma pea otsa üles lae alla väikese mahkooni puu kastikese sisse nende kahe nähes, kes ka minu putkas abilised ollid – meie külast Kraiss Kusdav vana mees ja see teine Rosenbergi nimeline. Peale seda sõin ja langesin magama oma asemele, mis mool üleval nende kahele tehtud laiast aseme kohast vasta lage olli putka otsa seina külge. Unese jähin ruttu ja raskesti kohe jälle, sest et tormi pärast ka väsin ollin. Kesk ööl üijab vana mees Kraiss: tõuse üles, vaadame, kus Rosenberg läin on. Seda küll kuulsin, aga kohe ka pärast üidu magama jähin. Varsti üijab Kraiss teist kord üles ja ütles seda siis veel juure, ehk on tema mõnda kelmi tegude pärast ära läin. Siis ärkasin ka kohe näo pöranda poole pöördes, näen, et kastikest ka änam ei ole üleval laudu nurga peal mitte. Ruttu riidid selga panema mõlemad, aga panna minul ka änam muud ei ole, kui iga päevaseid kala töö riided. Kadun kõik Odessast ostetud uus poi palitu, uus ülikond naela otsast ja ülikonna püksid ka minu padja alt kadun, kelle taskus salaraha ilma nende teadmata oidsin padja all. Joosime kohe välja, näeme, et minu nuga on putka ligi maas. Lähme mörra aukude varjude taha, näeme, seal olli minu kastike maas kõik sihelmus jäe peal, aga võtjad ennast kusagilgi näha, et küll vaikne ja selge kuuvalge ilm olli ja mere jäegi ilma suurema lumeta olli. Lähen pool joostes esimese kala püüju putka minu omast 2 versta vahet olli ja teise ja ka kolmanda putka kõiki üles ajama varast püüdma. Viimses putkas sai siis otsuseks tehtud, et mina lähen Ugolna pea raude jaamale valvama ja Alasi Ivan Meistersoni Ivaniga sõitvad obusega linna. Läksin ka kohe kuus versta kaldale, kus vähem raudee jaam Sedanga olli ja aavaldust andma politseise ja priisdavile ja siis sõidu pilediga sõitsin pea raude jääma Ugolna terve päev seal rongi sõidusi läbi vahtides. Sõitsin siis jälle Sedanga jaama tagasi ja sealt omingul esimese meie kala püüju putka läksin, kust siis seal korruga seda kuulsin, et kaks Iivanid olid linna tänaval varga kinni võtn ja olla sinna kinni pandud ja nende nähes seal läbi otsitud politsei valves ja varas olla ka ise üles tunnistan, et ta seda tein olli. See pois olla peremehe oma kust ta olla vargust tein kõige peremehe riietega, aga tema ise põle leidnud oma passi mitte ööse, siis kui seda tema olli otsin minu kasdist mörra augul, aga politseide läbi otsimise aegas olli kõigest 204 rubla veel leitud peenikest rahasi, aga kolm olli varas ka võtn 100 rublast, keda tema easdi oskas enne ära peita minu palitu vatde voordi vahele. Kutsuti ja käisime veel korda kaks linnas üle kuulamise pärast kohtu saalis, aga seal ööldi, et üksi oma passi kätde saan ja saingid passi kätde, aga rahasi enne kätde ei saa, kui kohus läbi olla kõige riietega. Kohdud ootasime üle selle ja järgmise suve. Siis ollin ka mina esimese ilma sõja ajal sõja väkge võetud ja kolmeks aastaks ka saadetud Plaguvesensgi linna teenima. Sain siis sealt sõja lõpul 1917 aastal küll vabaks ja sõitsin Vladivostoki tagasi ja pea okrusnoise läksin ka veel seda kohut kuulama, kuidas selle lõp olli oln, aga seal löödi täiesdi see asi surnuks läbi otsides raamatudes, et misgi sõugest kohtu tegevust põle olingid. Asi olli selle ajaga muutunud, Keiser maha aetud, uus riigi võim asemel. Sellega olli mool põliseks kaduma läin 580 rubla kallist raha ja ead uued riided palitu ja ülikond tänase päevani.

Veel vähemaid minu elus juhtumisi on mool veel oln, kellest ka kirja panen. See olli nii 1923 aasta kesk suvel. Ollin juba seal Linda külas oma koha ehituse pooldest kõigest etde läin, sõnaga jõokas mees. Kuulen, et meie Linda küla lähedal mäe taga ulkude Jina röv partei sõja riistus ja olla nii 60ne mehe suurune salk. Varsti olli ka kuulda, et meie küla noor poiss 20ne aastane olla ka nende kampaani läin oma easdi Jiina keele oskusega, nimega Roi Reiju, Muhu Ellama kandist vist sinna asunikuks ennem läin oma vanematega alg-aastatel. Peale ennem nende esimest kuulmist, ligi nädal aega, saadetakse meie Linda külase kiri eesdi keeles, et oomseks päevaks kõik majanduse omanikud peavad viima valged jahu kolm puuda, mäe taha, kus tühi korealaste maja olli. Ja et mind kõige jõokamaks olli innatud, siis olli veel kalli raha väärdust ligi pandud 50nd rubla Jaabani Korea jennisi. Kirja kohe kätte toomist õhtu eel tehti küla koolimajas üld kokku kutse koosolek, kas täita nõudmist, või mitte. Mina kokku kutset kuuldes, akkan minnes mõtlema selle poole versta minemise peal, mis üsna mere liiva äärel lähen, et mina neile ei vii mitde ja lähen ütlen koos olijatele, et seda mina olen arvanud, et oomse viimise järgi on varsti teine suurem nõudmine ja siis peab viimaks ikka vasta akkama. Sisse astudes koos olijate juure olli Iivan Vaga kohe minu ees püsti ja ütles, et nad olla juba otsuseks tein, et selle nõudmise kõik täidame ja rahulikult võime omas majades öösite ka olla öö puhkusel. Selle teaduse peale ütlesin omalt poolt kohe koosolijatele, kus ka Roi poisi isa ja emagi ollid, et mina ei saa mitte anda Iina Kunguusidele mitte üks kramm oma käega ja sooviga, aga seda saagu nad sealt, kust neil kergesti kätte saada on. Järgmise päeva viisid kõik meie Linda küla 16 peret mäe taha nende kätte peale pandud kolm puuda valget jahu. Üksi ollin mina, kes seda ei tein mitte. Neljandal kesk päeval kuulen omast toast oldavast, lahti pandud akendest, et mind üidakse välja vene keeles: *kasäin vohadi*, pere mees tule välja. Läbi otsa akna näen, et kuus on seal Iina pitka kuuega ja Roi Reiju ka nende ulgas püssidega. Kutset ka kohe akasin täitma ja sinna mere ääre värava juure läksin, kus nad kõik kahe poolise värava taga ollid, mina õue pool väravad ja nad mere pool väravad. Kisa kukkus korraga, miks pärast mina põle mitde nende käsku täitnud. Ütlesin ka neile, et mina ka teile ei anna oma käega mitte seda peale pandud normi millasgid, sest mina olen seda kõik ise oma vaevaga, keda te siin näete, oma vere vaevaga saan ja teenin ja et minu Juula ka olli minu selja taha tuln ja sõna paar ka ligi panni, ööldi Juulale: tuled meidega sopka see on mägesdiku, meie keeles. Seda kuuldes lükasin värava teise poole lahti ja läksin nende vahele ja ütlesin, kui teie minu naise jõoga minema viite, siis tulen mina ise ka sinna, siis saame näha, mis siis saab. Peale seda jägelima nõudmist nägid, et minu poolt ka alla andmist ei tule, ütles nende pea mees, kas mina sedagi lubaksi, et naad minu tuppa tuleksid ja klaasi teegi joomaks saaksid. Selle peale ütlesin kohe olge eaks tulge. Tulligi kõik ka minu tuppa lauda istuma, Juula kandis tee klaasid neile ja ka moole ette. Joon ja kuulen ühis laudas, kuidas see Jina keele suma on. Peale tee joomist küsib nende peamees, kas mool on nende kala ka anda. Küsisin, mis sugust kala. Uhkeld vastas, mis sugust kala sul ka on. Ütlesin, et mool on kõiki – lõhe, linokisi, eeringast ja teisi sortisi veel. Kästi lõhe kala valmis panna. Tõusin siis lavald üles ja pannin lõhesi poole puuda osa niine lapi sisse easdi pakkides ja ka kande pööra panemisega peale pannin ja siis näha andsin, kui akasid ära minema. Pakki nähes ütles, et naad siis tulevad võtule, kui neil veel tahtmist võtule on ja jätsid siis pakid pandud kohale jälle ja läksid kõik siis minema seda kord. Päeva kolm peale seda tuleb üks Jina mees püssiga meie tuppa kesk päeva ajal, annab terit ja istub soovitud iste toolile. Küsib, mis ma siin töötan. Ütlesin läbi akende käega näidates, et mool on ehituse töö iga päev tööks. Selle peale küsis, et kas mitte ei tahaks nende kampaani tulla. Vastasin, et mool selleks aega ei ole. Selle kõnega tõusi ja läks ära. Olli ka viimane, kes moole küladama käis.

Viel minu elu saadusde juhiks olli oln viimane suuremast võimude juhust. Ollime ja elasime oma perega Linda külas viimase tellis kivi majas rahulikult. Äkist saadetakse rajoonist Skoodovi nimelisest pea kondorist kiri meie Linda külase, et peame küla peale määratud vilja normi ära viima rajooni, Skoodovi, riigi kodaniku kohuse tasuks, 300 puuda soi ubasi ja 300 puuda kaeru. Pärast kirja saama tuli ka kaks ristavitalid Rajoonist järgmise päeva meie külase seda normi maksu lahendamata üld koosoleku kokku kutsele meie kooli majase. See olli nii sügise poolne aeg 1928 aasta number, kutsuti kõik küla elanikud koosolekule ja akadi selle kogu korjamise jaoks korjajad valima, kes majndusdest kogu korjab ka rajooni viib küla kuluga obuse vankris ehk laevaga. Selle valimise aegas olli ka teine küsimine, kas kõik selle maksuga rahul on ja vastu võtavad. Mõlematele küsimistele pidi kae üles ajama, et oleme nõus täitma. Kõik ajasid käded üles täie sooviga; terve meie küla koosolek ajas seda talitust minu teha üksi minu kaela ajasid, et kogu korjamist ja ära saadu naad oma kaelast ära said. Üld koosolejade nõudele ei saan mina ka sellest lahdi ka mitde, et küll vasda seisin ja ütlesin, et mina tessadini vabanik olen teide suurest 100 tiinulistest maa väljadest ja ühtegi rentniku ei pea oma maa peal, aga pidin ikka akgama – teha saa terve küla vastu midagid.

Ollin valitud tegevuse Pritsedaideliks. Koosoleku lõpul ütlesid rajooni mehed, et meie tuleme sinuga ühes sinu majase ja seal arutame seda veel paremini läbi, kuidas see korjamine sull kohuseks on. Läksime ka minu majase. Seal räägivad, et nende aida majase mitte vaadust tegema minna; üksi põldude peale, kus viljad veel kasvavad ja lõigad vili alles peksmata on, et seda võid siis arves järgi jagada küli pinna suuruse järgi. Sellega olli kõik kuulnud ja ära läin. Järgmise päeva lähen esimeseks Ivan Vaske majase normi saama vaadama. Ütleb Ivan, et lähme aida maja taha minu peksmata soi uba vaatama. Ka läksime sinna, Ivan võtab kimbu uba varsi ja näitab moole, öeldes vaada Vassel, söugsi ubasi seal vasta ei võetud. Ollid kehva poolsed küll ja kaeru olla vähe ja ka väga viletsad. Ütlesin siis, miks sa siis omad käed mõlemad üles ajasid, kui anni üle küsimust tehti. Tulen ligi sada meetrid vahe värvani, ütleb Ivan, Vassel tule veel tagasi, mina näitan oma kaeru sulle ka veel kõiki, mis moo aitas on. Lähen tagasi aida ette, Ivan kutsub mind aita vaatama. Keelatud asi, ei läin. Ivan toob siis ise põõ peale võetud sealt aidast moole ka näha ja ütles ise, et söuksi seal vastu ei võeta. Akasin siis teistest majadest läbi käima. Paljude peredel ei oln viljasi maha külikuks olngid. Asi lõpes viimati sellega, et ühe obuse koorma osa viimati korjatud sai ja seda meie küla vana mees Kõrv vist viis rajooni. Kirjutasin omas puhdas eesdi keeles kirja ja saadsin selle ka rajooni teada andeks, kuidas see korjamine olli lõpulikult läin, sest seda vene keeles olli mool võimata kõiki kirjuta, kellest mina praeguski vähe oskan kirja sisuks panna. Algas rahu aeg ligi kuu aega, siis tulli linnast kohus meie suure Liivi külase, kutsuti mind ka kohtu ette. Seal süüdistati mind selles, et mina oleks pidanud selle normi suuruse kulakade rikaste peale ära jagama, aga mitte kehvikutega ühe taoliselt, küli pinna suuruse järgi. Selle vasdiku tegu eest mõistis kohus mind oma rajooni Skoodovi kuueks kuuks prinodilk, militsa jäoskonda sunni tööle. Sai ka varsi sinna mindud, päeva minekud kuuldes. Kohale minnes anti moole äraldi puhas ja ruumikas tuba moole üksi elamiseks, aga teised prinodilitsad, keda üle 30 ollid sinna kokku korjatud, ollid ühis suures toas minu omast meedrid kümneid kaugemal. Järgmise päeva tuleb pea Milit sade ülem minu tuppa ja akkab minu käest küsima, kas mina olen ehituse töö tundja ka puu ja kivi töödel ja sega remond töödel. Temale oma teadust aavaldades, ütles lähme mina näitan siis soole, keda minul tarvis teha on. Lähme üle tänava suure plank-aida, kus ennem üks jõokamatest peremees olli elan. Oovi värvast sisse minnes näitab seda esimest maja, et see olla ennem oln endise peremehel rendi peal kaubamaja, oln linlase käes aga tema tahab seda muuta Militsa jäoskonna tarvis, paremaks sauna majaks teha. Küsib siis veel, kas mina arvan selle teguga valmis saavad. Ütlesin, jah saan. Selle peale ütles tema, et oome omingul võta obune vankriga ja mine oma koduse ja too omale tarbe töö riistad sealt ära, kellega saad siin töötama. Nii läksingi järgmise päeva oma Linda külase 40 versda taha omingul vara. Öeldi, et mina võin päeva ehk paar kodus ka olla. Läksin ja tulin kolmandal päeval jälle tagasi, siis akkasin ka kohe tööle korstand ja sauna ahju sisse tegema ja peale seda laudasi, pinkisi ja tarbe asju selleks tegema. Peale selle esimeste tööde olli lingraudi tarvis soja vee paagil torude peale kintide keeramist teha ja käijast olli ka suur vaesus ja mõnest muustki veel tarviliisi asju puudu kedi mutre võtmest ja teisdest. Kätsi jälle obusega koduse minna neid ära tooma minna. Eel öhdul enne ära minekud tuleb pea ülem minu tupa, see olli siis uve koha peal teine, sauna maja teises otsas, keda saunaks tein, selle käsuga, võtda saag kirves aamer naelad ja lähme kord kondori veel. Et küll kundor asumu olli oma töö lõpedan ja pimeduse aeg juba olli, tema keerab ukse lukust lahti ja mõlemad asdume ka esimese suure ruumi sisse. Näen seal kesk põrandad seisab üks pitk kast püssa täis laedud, rohkem kuhjaks peal, kui kasdi sees on. Ütleb, kata see kast kinni vaneeri ehk muu asjaga rutem. Teadusdasin mina seda, et kundori maja peal on olemas peedud pitki sing plekisi, kas neid võib peale lüüja. Kätsi tuua ja lüüja. Tõin kohe ja vädasin kasti üle püsside katteks. Peale seda läksime jälle välja ja tema keerab ukse jälle lukku. Läksin oma elu tuppa ja panni magama. Keset koit pimedal ööl kuulen oma asemelt, et minu maja ümbruses on suur püssi laskmise pragin, kuulid lendavad. Kargan teki alt üles, pea läbi väilimise ukse prao. Pimeduse näe midagid, ruttu pea tagasi, et seegi kuulide kätte ei jääks ja asemele jälle teki alla magama. Omingul lähen suure tuppa, kus üle kolme kümne sees olli, teadust saama, mis pragin see ööse olli. Sisse minnes asdub meie omast Linda külast sinna viidud oma Eesdi saarema keelega moole ukse ees vasdu ja akab räägima, kas sa tead ka, mis meil täna ööse siin toas olli. Meile tulli metsa poisid meid ka oma kampani saama oldavad võimu maha ajamiseks. Küsisin siis Ansuld, kas teist siis ka minijaid olli, kui kutse tehti. Ants kostis siis kohe söugksdega meie ei lähe. Aga ütle(sin) Ansule mis sugusdega tee siis tahade minna ja peale seda tulin oma töö juure jälle. Meil olli selle pärast ea räägida Eesdi keeles sest teised ollid kõik venelased. Kus siis lubadud obuse ette pannin ja koduse läksin neid tarbe töö riisdu ära tooma ja seal oma Juulale kõik räägisin, mis seal ennem tuleku olli juhundud ja veel seda ligi pannin, et seda mägedese kutset tegid omad Militsa osakond ise oma valve all olijadega, kas neist ka mõni valitsuse vasda metsa läheb, sest nende 30ne korjadude seas olli algmisest sala Spijoon, kes kõik nende pahad kõned kuulis, mis valitsuse vasdased ollid ja ülemusele teadusdasid. Järgmise kolmanda päeva läksi jälle obusega tagasi ja viisin sauna töö lõpuni valmis. Olli ka kõige teisde remond tööddest lõp oln. Kutsudi kondori ja ööldi seal moole: oled oma aja ausasde ära teenin

nelja kuu ajaga, võid koduse minna. Olli jälle vabaduse päev kätte antud ja küidi obusega töö riistad koduse viidud. Kodus algas siis oma tegevus ja tööd ligi kuu aega. Siis tulli moole kord küla lammaste karjaseks minna, kelle ulgas ka meie oma 10 lammast olli. Öhdul karja kuuri alla ajades koduse ka mindud. Varsi tulevad kolm militsionaari püssidega meie tupa ja ütlevad, et nad on tuln moole läbi otsimist tegema. Ütlesin seda kuuldes, olge eaks ja tehke. Käisid siis kõik kohad ka läbi, lõpul tulevad kahe minu kiikriga minu ette ja ütlevad, et need nad ära viivad, et olla need välis riigist toodud. Peale selle ka ööldi, et pane ennast rutdu riidese ja tuled meidega ühes Kangausi sinna seal olevase Miilitsa pungdi. Jälle uus õnnedus kaelas. Vihma sajab väljas, mis maa üsna põrub ja pimedus ka varsi ligemale tulemas. Tarvis veel Kangausi minna 12 versta. Küsin, kas pean leiba ka ligi võtma. Ööldi, et ei olla tarvis, et seal olla veel minu üle üksi küsimust teha vähesel mөөdud. Mۆtlesin kohe, et mina teid ei usu ja ajasin kande koti toidu ainid täis rutdu ja selga ja läksime minema. Jۆudsime üsna pimedal ajal sinna, seal Kangausis kőőgi maja pōranda peal olin kaks ööd ja päeva. Siis tulli auru Kaider Kangusi, kes olli enim kokgu korjan sōugesi, nagu minagi seda kord olin ja võtdis mind ka peale ja viidi linna ja seal Kipbeuu kivi kambri pōrandale terveks seitsmeks ööks ja päevaks. Püütud olli siis puuris. Seal olli siis aega mۆtelda kuus päeva seal olla, mis pärast mina siia sattun olen. Süid ei leia omale kuskilt, aga toodud mind on. Mۆtle nii, et pea alliks läheb, aga omast alba midagid ei leia, kellest süidlane olen. Kuuendal päeval viiakse mind välja ühde kandilise puhta kabineedi kambri. Seal istub üks lava taga, selg vastu seinu. Mind kästi tema vastu istuda. Istusin kästud kohale ka kohe, lava välimise ääre ligi. Näen, et selle lava moo poolne külг on kõik tapa riistu täis pandud. Se lava taga olija akkab kohe ka küsima, mis nimi, kust rahvusest, kus enim oled oln ja elan, mis töödes, üksik või perendas, omandad veel olevust, oled ka enne kuskil vangistuses oln. Kőik kirjutab üles, lõpul, kui mina olin kőik julgeld vasdused annud, ütleb, et mina olen kohtu läbi enim ka süi pärast Skodovis Militsas oln. Küsis, kas olli seal ka selle aja sees misgid juhtumisi. Selle küsimise peale akasin juba aimama, et seal ongid see küsimise pea põhjus. Küsis, kas mina ka sellest tean, et seal Skodovis olles nägid, et seal olijad miilitsad ka metsa poistega kampaani mǎngisi valitsuse võimu kukutamise pärast. Ütlesin, et seda mina ei tea, aga see juhtus seal olema minu aegas, et pea ülem kutsus mind õhtu ilja kondori püsside kasti kinni lōōma ja selle ööse ka kange püssi laskmine olli, keda omast magamise asemeld kuulsin. Peale seda kuulamist viidi mind jälle sinna tagasi liiva pōranda peale järgmise päeva mind seald kahe püssi mehe vahel ära Vladivostokis oldavase suure vangi majade kambrise. Seal olles kuus päeva siis kǎsdakse sealt välja tulla ja vijase mind ühde suuremase tupba. Seal sisse minnes näen, et kuus meest seisvad püsdi ja Alasi Mihkel minu Juula vend ka nende taga on. Kohe akadi minu kǎest seda küsima: saa Kindel rǎägi nüid kőik, kuidas see Skoodovi asi seal olli. Seda nõu kuuldes ja ütlesin kǎe ka üles aades, küsige seda minu peale kaibaja kǎest enim, aga mitte enim minu kǎest. Selle peale akasid nad Mihkli kǎest küsimusi saama. Mihkli kōne läks korruga seda moodi, et minu Juula pōle seda moodi mitte rǎäkin nende toas, et Skoodovi miilitsad olla metsa poistega kampaanis, aga seda moodi, et Kindel olla seda moodi kodus siis rǎäkin, et seda püssi laskmise privooga katse tegid Skoodovi miilitsad ise öösel selle pärast, et proovi teha, kas omad vangis olijad ka välja tulevad valitsuse võimu maha ajama või mitte. Peale selle Mihkli seletuse viidi mind veel endise kohta tagasi, järgmise päeva tehti üks lahti ja ööldi: oled vaba, võid koduse jälle minna.

Siin panen ka valgele paberile oma elu aja elust juhtumisi, keda olen omale eaks meeleks ehk vasda meele eaduseks saan oma 76 ja poole aastase elu ajaga üsna noorusest alates. Siis kui kőigest viie aastane veel olin ja minul noore ea mǎlestus ka vǎga easdi kőik meelesgi on ja sellegi vana Eesdi rahva sōnagi ütleb, et noore pōlve mǎlestus elades ei sure. Esimene olli minul siis ea ja alb. Elasin oma 5 aasdase vanusel oma vanematega ja vennaga Muhu Orbuse vabaniku majas kolm aasad. Ema tegi moole valgest lamba nahast lühikse vait kasuka, mis moole vǎga meeldis omale ja külalistele nǎidata. Juhtus ka esimesel rōōmu päeval, et Rihva Koplil pois tulli meile Orbusele, kes ka ilusaks kiitis ja pärast minu vennaga akasid Koplile minema. Minul ka kange tahtmine nendega minna uuve kasukaga. Ema keelas küll minu minemist, aga ikka sai mindud. Kaks vanemad poissi üpasid üle esimese maande kraavi easdi, aga mina kukkusi selili kraavi vee sisse. Siis algas kohudav kurb elu, et koduse ja Koplile minna on kőik nurja lǎin. Kuivadasin küll öhduni karjasmaal, aga kodus saadi kohe aru ja taplust. Sellega olli saadud esimene ea ja alb. Teine alvem juhtumine olli minul minu 12me aasda vanudusel, siis kui kǎisin Rinsi kiriku juures olevas kihelkonna koolis neli talved. Olin kolmad talve seal õpilane. Eelmise selle talve, suvel olli tehtud meie kooli majale tǎielik remond, kaks klassi tuba olli aetud vahe seinast kokku, kus mōlemil enim vanad vǎheldased raud ahjud sees ollid ja nende vanade ahjude kere tükid olli vissatud kooli maja ette aja äärde, keda meie alati esi akendest kőik nǎgime. Aga et mina ööside seal ligidal majas olin ja Aru Saadu poisid koduse lǎksid, siis olli neil võimata neid vanu ahju tükka üle aja vissada kooli maja taha

üle tagu aja karjamaale, ja tahtsid, et mina öösi seda teegsin, ja teingi nii, et visgasi. Peale selle visgamise varsi klassi toas kooli õpetaja Kaanemägi kellega kooli maja ühes olli, akas küsima, kus on need ahju kere tükid aja äärest saan. Teadustas üks Painase küla koolipoiss, et Kindel Vassel olla ära andnud Arusaadu poistele üle aja neid visgades. Algas ka kohe Kaanemäel minult küsimine, miks mina seda tein olen ilma lubata. Ütlesin, et nende kodused olla kodus rääkinud, et need olla ahju peldideks ja muidu ka veel aitajad. Sel ajal keelas rahva vaesus uue pleki osdu täiesdi ära. Käsdi kohe mind ära tooma minna ja läksingi kohe, aga kõik olli neil juba tükideks tehtud ja iga üks oma koduse viin ja ära jagan. Sellest kooli õpetajale aavaldades ööldi, et mine koduse ja too ema ehk oma vaesde laste ooldaja käest viis rubla minu kätte klassi tupa. Seda nõuti mitu päeva pärast veel, kui õpusele tullin, aga pitka aja peale kadus ka see vähemaks, sest et need küll kusegile ei innadud, aga et kooli poissi karedald irmuda.

Kolmas vasdik näidus olli veel minu poold seal Rinsi koolis viimasel talvel 13 aasda vanusel. Istusin esimeses pingis targemate seas keskel kahe poisi vahel. Aga et sel korral ka tütdar lapsed parema teaduse järgi poisde selja taga kolmeni isdusid minu selja taga. Astus sisse teine kooli õpetaja kõsder Kipper nimega, kes ka iga päev käis oma tundisi pidamas. Kooli õpetaja küsis üles andid ennem teisde käest Eesdi keeli lugemisest, kelle raamatu nimi mool änam easdi meeles ei ole – vist olli Jaagubsooni väljaanne oln. Aga et mina just vallatust tein sell korral, kui tema teiste käest küsimist tegi oma selja taga olijate tüdrukudega, keda tema oma isde kahvedrast juhtus nägema, siis käskis mind kohe sellest kõnelema akada, misest mool sellest tänasest õpusest temale veel ligi panna on, aga mina tõusin küll püsti, aga ei teadnud sedagi, kellest akatust peaks algama, sest et vallatuse aegas ka seda ei pannud tähele, kellest küsimused ollid oln teiste käest ennemalt. Käsdi kohe pingist välja tulla tema kõrva sinna püsdi seisma teiste nähes äbi pinki. Akkasin ütlemise vastu ja ei läin sinna mitte. Siis akkas karedam asi. Käsdi klassi toast välja minna ja ööldi, et kui tema tunnid on, siis pean klassi toast väljas olema. Nii sai ka tehdu neli nädalad; see aeg magadis toas oldud, siis anti jälle luba tema tunni aega kooli klassi toas olla, kui änam vastu ei akga. Pagana pihda jäegu see nais rahvuse süiks rohkem. Miks nad ka valladust armastavad ja oma pitki jalgu pingi alt läbi ajasid.

Neljas oma süi alb juhtumine olli minul Rinsis koolis alg aasadadel. Nimega Vastla päeva õhtul läksid kõik vanemad poisid keppidega kurnisi ajama kuni suure kõrsi etde ja läksid ka kõrtsi sisse, kes ennem teiste külade poissa täis olli. Mina kurnide ajamisega sain väga soja naha omale siis ja kõrsi juures külmetasin. Tullin küll ise koduse veel, aga ollin neli nädalad kopsu põletikus üsna surma ligidale kolin.

Veel teine raske kopsu põletiku aigus juhtus mool olema 17 aasda vanusel Rakvere ligidal raudde ääres. Läksime vennaga kahekesi ka ehituse tööle raudde vahtide maja tegema teiste ennem olijate ulka. Seal külmas raudde vahimehe endises lehma laudas mulla põrandal sain jälle surmaga võidleva kopsu põletiku Rakvere osbidalis ligi pool kuud aega.

Veel kolmas rasge kopsu põlediku sain omale 19me aasda vanusel Pallasma Matsil, kui seal kolm aasadad sulase nime kandsin. Seal kööti sauna tihdi vahel iga lauba. Sauna mineja ollin mina kõige ees otsas, kus siis sell nooruse tervise aegas sai siis kõvasdi soja ka seal andud mitu korda. Peale minu saunas olekud akas meie suur Matsi pere käima. See saunas käigu aeg välidas vahel tundi kolm ehk rohkem. Ennem perekonna õhdu söögi lauda ei kaetud, kui kõigil saunal käidud olli. Selle pärast, et minul mitu tundi ootamist õhtusele pere lauale olli, võtsin peremehe kahe rava aavel püssi ja läksin talvel jänese jähti oras põllu peale. Kesk põllu august ringi jänesid nähes liig kaugel laskmise kohast akas külm moole seal kõvasdi külge peale saunas olekud ja kohe ka koduse minnes täie kopsu põletiku aiguse sain paariks nädalaks voodi.

Veel väga alb olevus minu elu eas. Ollin ligi 22 aasadad vana omas isa majas Annesaadul. Valmisdasin ennast kauge maa taha oma ema kolma alla 10 aasdate lapsega ära viima sinna ema mehe juure Ussuuri Vladivostoki piirkonda kauguse taha 10000 selle ajast versta. Minul olli ennem olevuseks paari saabaste täis äid nahku. Tahtsin ise nahad ilma valmis teguta sinna kaasa võtta, aga omad tuttavad sõbrad ja sugulased laitsid sinna viimise nahkades nii ära. Ehk põle seal selleks äid saabasepasi ja meil on neid Muhus küllast olemas. Juhatasid veel Rõtu Jaani kätte Linnuse külase, see teeb ruttu valmis ja ka ead tööd. Nii teingid, et nahad pakki panin ja Linnuse Rõtule läksin. Sinna minnes kuulsin kohe, et Jaan olla jõudn just Orissaarele laadale minna. Seda kuuldes mõtlesin kohe, et teda õhtuni siin Rõtul oodata on asjata, aga parem lähen ka ise sinna veel kord ennem ära sõitu Eesdi maalt kodumaa laadasi vaadama. Võtsin naha paki ligi ja läksin. Seal Jaani otsides ei leidnud mitte suure rahva ulga seast. Õhdu eel pidin jala seald jälle tagasi akama tulema. Akasid Mõisaküla ja Pallasma mehed jala minu minekud laitma, et nad lõpetavad oma kala müüu poole tunni pärast regede pealt ära ja siis viivad mind regede peal kas üsna koduse ka Rõtuld läbi Annesaadule koduse ka. Seda soovi ka paremaks arvates jähin nende regede juure püsti ootama ära mineku sõitu üsna kaugele sellest vanast Orissaare kõrsi majast, mis praegugi veel jätiseid järgi näha on ja laada platsist sajad meetrid kaugemal olli. Püsdi seisest näen, et kõrsi uksest tulevad välja kari mehi, ees üks pitka kasvuga kassaga karus mütsi mees,

kellele teised kaigasdega pähe löövad ja pähe lööjadest saaja ees meide poole regede juure pool joesdes tuleb, kust kuue taga ajaja saarlase käest löömata saab. Näen et seda et see on Nõmkiila Tõnuvaadu Iivan, praegune pime Iivan, keda teised taga ajavad. Regede juures sai Iivan kusele ennast regede vahele või alla neist ära peida või kuhu, seda mina ei juhtunud nägema mitte seda kord. Siis joosi üks kauni suure kasvuga mees jämeda kaiga jupiga minule pähe lööma. Aasi küll ennast tagur pidi üsna regede vasdu, aga seda rohkem lööja vehkides kaigaga ligines. Järsku mõtlesin mina ilma nende tüli süüdega ennast tapma ehk vigasda ei lase, kahmasin maast kaks ead paraja kivi pööse ja akasin ka peale tulijale vasdu kõige oma noore ead jõoga, keda ka mool siis selleks olli. Lõin selle esimese kolaka sinna platsi tolmu sisse maha ja teised viis ei julgen änam moole ligi tulla ja akasid pikamisi kõrsi poole tagasi minema. Siis, kui seegi toibus, keda olin löönud kiviga peale seda nii minudi paari kümne pärast näen jälle. Et kõrsi ukse vaheld tulevad välja teine kord suurem kari mehi Tõnuvaadu Iivan ees ja jälle meide regede poole. Kahmasi kohe maast kaks kivi ilma nende nägemada omale teise laja vatde pinsagi tasgu ja teise pidasin pöös pinsaki õlma varjus. Tullidgi teist kord sinna endise kohale Iivani ajamisega. Iivan sai kusele jälle ära joesda, nii et teda änam ei oln, aga mina olin siis üksi nende käes. Mõtlesin lühidald seda siis olgu mool ka see viimane tuind siin saare maa laada platsil elada või surra äädada, et mina ka Muhu saare levaga olen üles kasun 22 aasad. Akasin ka oma kivi tööga peale neile, kes aga minule kallale kipusid. Töö olli siis äge ka minu poold vist küllald oln, et sedagi ei tunnud, et moole üks olli jõudn puis noaga kesk selga lüüja, aga sellest teadusdas üks vist Mõisaküla Siljavälja mees siis, kui mina püsi seismas olin ja peale tikujad kõik taganema pannid kõrtsi tagasi minema, et minu vatde pinsaki selja tagand joesde veri välja. Siis sain ka ise sellest esimest kord aru, et selg üleni märg olli ja saaba sääred ka verd täis ollid.

Juhdus ka just sell korral, et endine Tamse mõisa Väärnov mõisa omanik [tegelikult rentnik] seal just mööda sõidis omade obusde ja kutsariga. Tullid ka mind vaadama, mind sel moel nähes ütles Väärnov mõisnik moole: tule minu sõidu riisda peale, mina viin sind kassarmu seal oleva arstidele abi saama. Nii viidi siis seal arsti juure. Seal võedi mind riidest lahti ja pesdi mind verest puhdaks ja pindedi eadsi selg kinni ja ööldi, et valjusde räägimine on kahjulik. Omad regede mehed oodasid ka nii kaua. Siis tehti moole ühe reele pehme ase, kelle peal mind Annesaadule toodi, kus siis seal asemel olin kuni järgmise päeva ominguni. Siis tullid Saaremaa ja Muhu ooraädnikud mõlemad minu elu seisust vaadama ja lunima, et selga lööjaga ilma kohduda saaks mööda saadedud ja ära lepidud. Et see, kes olla löömisest süü alune, elade Saare maal vaesedi oma seidsme väigese lapse perega ja siis kui tema vangid pandakse, siis pere jäde ilma abida nälga jälle. Seda neild kõnes kuuldes ütlesin mina omast asemeld nii moodi, et mina ka praegu kohdu andja ei ole ja ei tea, mis moost omasdgi veel kõlvuliku saab. Selle ütusega läksid meild minema, sest neil mõlemil olli ka rasge asi see kohdus olles selgeks teha, miks see just nende vaadusel ei juhtunud, kui naad laadal valves ollid, kelle pärast nende valvus olli sell laada päeval. Ehk ollid mõjal kusegil kaugemal majas oln jutdul joomal kaks ooraädniku mõlemad sõpbrusega.

Peale seda sai meide pitk sõit nädal veel rohkemaks edasi lükadud. Siis akasid teised seda soovima, et nemad viivad mind regede peal Pärnu linna pehmes olekus ja seal raudeega Mosgva arsdide alla, kui änam edasi sõida ei saa. Nii läksime kolmas veel Pärnu mina, ema oma kolme lapsega, Alas Tõnu minu Juula vend ja Tõnu Nõu Linnuseld ja Päelda Mardi Juri ja Alas Tõnu öde, kes Nõmkiila Pendul lapsest saadik üles kasvan olli. Üldseld sinna Vladivostoki olli meide suurus üheksa inimese ingel – kuus täie ealist ja kolm alla kümne aasda ema lapsed.

Mosgvase jõudes sai küsimusi tehtud nende poold, kas sõidan veel edasi, või tahan veel edasi sõida ja et teel olla ka veelgi äid paranduse kohdi, kus võie arsdide kätte parandusele jäeda. Lepisin ikga veel edasi sõida ja nii sai ka sõidedud seltsis 28 päeva Pärnust sinna Vladivostokgi. Selle aja peale paranes lööma aav ja vere vaesus kasvas jälle rohkemaks, et arsti ei oln änam tahda mitte otsima minna.

Teine minu poold tüli asjus olli mool Esimese Saksa ja Vene riigi sõja ajal 1916mal aasdal Plaguessensgi linnas suure Aamuuri jõe kaldal. Sõda olli juba kolmad aasad. Mina satusin ka sõja teenisdu, ära mindud ennem sõjase võtdu eesd, viie mehega, Põhja Kampsatka Peederbulusgi linna, aga sinnagi tulli võtmine minule ja 175 teise vene meesdele. Võtdu järgi saadedi meid kõigi suure Pasaseeri laevaga seal Vladivostokgi tagasi tuhanded mere miilid, kus sõja väljale viija roing meid ka oodas. Mina sain küll Vladivostoki priistdandi peale minnes nende võtdu meesde käest ära minna, aga mitte et see ära mineku jooks oleks täielik võin olla, sest minu pais on nende käes ja mina ka võtdu nime kirjas ja linnas ehk külas ka ennast varjada ei saa kaua aega. Siis läksin ise neljanda päeva ominkul sõja kondori näha viima, et mina veel inges alles olen. Peale nende karedade küsimusde peale nende poold viisid mind kaks püssi meest raudee rongi vaguni ja sõid algas ka kohe sinna, kus mind viidi ja seal kolm ja pool aasad sõjale lõpu sain. See minu viimise kohd olli Plaguessensgi linnas. Esi algsekd seitse kuud teenisin 303 Svädsgi polgus, siis läksin polgu jäoks eina niidma suvel. 65eks eina tegijaks 40nd olli tatdaarid, 26 mooga Aamurgi venelased. Elasime seal paladides kaks kuud aega Aamuuri nimelises suure jõe kallaste ligi lagedade luht väljade peal. Toidu moonu toodi kahes vangril

iga päev sinna 35 kilumeedri taha ka eas olekus ja et meil kaasa olli andud 35 meedri pikune väo noot, kellega iga õhdu saime vädu teha einamaal oldavast väigesd jõgedest veel väärd jõe kala püüda, nii olli elu palju parem roodus olemisest. Algmisest saime iga kümne mehe peale kokgu oma leva normi 25 naela päevas ja iga ühe kümne mehele üks supi saama paik ja üks plekist uus vee ämber. Sel korral mina akasin oma kümne mehe kambanis olijadele seda soovima, et naad mitde musdade töö kätiga leva kooruksi ümberd ei kisuks ära ei visgaks, aga mina lõigan oma tasgu noaga ennem ära need kõrven ja kõvad kohad ja võtdan kõögist keen vet täis oma kümne mehe ämbri kooruksi paneme ja palava ilmaga ead leva kalja joomist saame. Minu kümme ollid ka kõik sellega nõus ja rahul. Nii tegin ja vädasin eina töö järjele kaks nädalad, siis tulli järsgu ka sellele lõp. Viimane päev lähen täie ämbriga teise juure kohale, kus kõik juba eina tööl olli poolteist kilumeedri kaugusel. Kohale jõudes tõsdan täie ämbri veel üles ja üijan oma kümne mehele, et ämbri lasen selle väigese võsa põesa päeva eest ja kes teist tahab juua saada, siis teade, et ämber siin põesas on. Selle järgi kohe akasid neli kümed tatdarisi ämbri ja minu juure tulema ära jooma. Keelsin küll ütlemisega, et teil on omal kümne mehe leva normid. Tehke ise ja vädage, ärge meide oma puuduge. Naeravad ja pilgavad mind et mina olla Vene sakslane, Rusgi Neemets. Tõmmadi ämber võsasd välja ja lasdi ringi teise kätte käija, kunni ämbri põhja veel sugu järgi olli jäen. Järsgu siis minu närvid siis tõusid, et viimase käest ämbri ära tõmbasin, kes minu ligidal ka seda kord olli, ise ka viimast ära juua. Akasi siis jooma, aga tema löi ämbri oleva paksu leva soga kõik moole näose ja rinna peale. Ah siis kadus minu kannadus nii ära, et akasin nendele ämbriga pihda laduma, kunni see kogu päris käkigiks minu järgi veel olli ja seda omas inges mõtlesin, et praegus surevad milljonid õigust nõudes sõja väljadel isa ma kaidisel amedi kohuse täidijad armeduld ära ja teie oma perse pasa uskust veel ei taha oma loildust vähenda. Seda rohkem minu närvid tõusma akasid ja tiigri jõol vasdasele peale tormasin. Päris riid lõpes varsi vähemaks, sest et päeva töö olli ka neil minust lahkuda tarvis. Õhduni oidsin ennast nende ligi olles, tahdsin näidada, et mina neid ei karda. Üksi tatdaari keele suma tüidas mind ära. Õhdul peale kaheksma tunni töö aja lõpbu akasid need tatdaarid ühes sumbas paladidese minema meie oma Aamursgide järgi, mina üksinda kõige järgi. Näen, et nad pöörvad kõik sirgest minekust paremale poole meide ülemuse Pea komanderi paladide juure. Nende kaibdust kuuldes jõudsin mina ka selle koha peale, kust tatdaarid ollid sinna pöörn, lasgis kamander naad minema ja uihkab mind oma juure. Kohe ka läksin sinna *vasse võsoka Plagorodija* etde. Küsimine olli esimene, mis kandaali olen seal eina maal tein. Tatdaarlased aga seda kõik seledasi temale, kaks kord järges ära. Teise korra räägimise lõpul nägin, et tema sugu oma punase abemel muigas. Peale seda küsimust käsdi ka minul ära minna puhkama. Läksin ja langesin peale õhdu söögi ka magama, aga uni ei tuln nii rutdu küll mitde, vist üle poole öö jähin magama. Omingul tuleb tema üks teenija tensik mind sinna kutsuma. Läksin ka kohe sinna. Esimene küsimine olli, kas õhdu teil veel seal paladides tüli olli. Kosdsin kohe vene keeles *nee kak needu nee böll*. Siis põrm aega mõteldes ütles, et mina änam eina tööle ei lähe, mõtles veel rohkem aega endisest mõtdest, siis ütles sa mine nendele kokaks, küsis kas mina arvan sellega valmis saama ja kas mina ennem ka kokaks olen oln. Kõik omad endised kokaks olekud räägides akas tema olijaid kokasi kiruma, et olla musdald kui sead ja kedud olla soolased ja toored ja ütles, mina olla Eesdlane, kes paremini ehk asja kordas peab. Õldi vana saada eina tööle kõige abiliseaga, kui sull ka see ei meeldi ja võtda uus mees töö mesde seast omale abiliseks. Käsdi siis ka kohe kõögi võimu pärima minna. Minnes kõögi juure minemisega akasin seda mõtlema, et minul on kõik keedu norm veel teadmata, palju seda iga inge peale võin päevas ära tarvita, et endist kokka kohe ära ütelda on võimata. Ollin nõus kokaga seldsis kohale jääma. Ollime kaks päeva kokaga kahekesi, siis nägin, et vana kok peab ennast kokaks, aga mina olen tema abiline üksi ja tema tegevus kamandeeeri jutust kuuldes mustus ja luhakus olligi. Siis läksi teise päeva õhtul selle suure punase abemega Kratsdengu juure ütlemä, et vana kok ka minu abiliseks ei kõlba. Oma tahmise ja ajamisdega käsdi uus abiline võtda, aga mina ütlesin, et mina saan seal üksinda tööga valmis. Kästi siis üksi akada. Siis akas ka minu oolsus ööside ja päeval. Tegin tule puude varju, pühkimise luuad, neli vask kateld õerusin kullaks, põlled ja valged koka mütsid pesin valgeks. See kestis rohke nädala ajaga, enne kui kamander esimest korda tulli ja nägi ja ütles ära minekul, et mool olla *polni porjadok*.

Siin teeme küsimust, kas meile öösid une näod kannavad tulevikus kätte saamist. Olev nooruse põlv meidel vist kõigel sellest on arvamine, et see on vanemade inimesdel muidu saamada arvamine, keda ka mina omal nooremal eal 22 aasda vanuseni arvasin, et unes nägemine on magamisel inge vaimu oma saadav tegevus, kellest muud tähdsamad pärast kätte tulemist ei olegid. Keda ka mina oma noor elu aasdani nii usgusin, et nende nägemine on üksi nägemine. Aga oma 21½ aasdase vanudusel panni mind ka esimene unes nägemine usguma, et Looduse valguse võimus on olevusi, kes ka tulevikus saamad ennem kuntslikuld teada andvad. Nii olligi minul esimene unes nägemine omas isa majas nimega

Annesaadul. Nii olin üksik magaja kõrgemas rehe toas, kus leiva ahi, pliid sees ka olli. Näen unes nii moodi, et mina olen tuln omast voodi paigast välja ja seisan koit pimedas toas kõhdu pidi voodi otsa peal selg vasda sisse tuleku ust, kus ka leiva ahi nurgas müüritud olli ja vaadan üle pahema õla nuka, et leiva ahjus põleb tuli, kus ahju suust tule paiste ka vasda seinale läigib ja puude põlemine kanged praginad kandis. Aga selle järgi kuulen kohe, et üks tuleb ahjust välja, näen üle pahema õla, et see on vana Kurat, sarvik ise, väigene kirves käes kelles roosi kransi võru ripub vasda kirvest. Tuleb minu selja taha ja surub kirve nina nukaga moole tugevasdi vasdu selga, mis moole irmuga väga selgesdi meele jähi, kus kohda tema surus. Selle järgi ärgasin üles ja näen, et olen omas voodis teki all ja kõik on kadun kui ennegi olli, aga see olli moole ennem etde näidus oln, keda pidin just selle kohale saama, kus vana sarvik koha näitas. Läksin mõne päeva pärast Orissaare laadale, seal löödi moole puis noaga just sinna kohda saardlasde poolde, nii et veel vaevald ing sisse jähi, sest vere välja jooksust olin üsna nõrk siis juba. Kas see siis ei oln mitde see une nägu, keda ennem etde näideti, keda mina pidin just sinna kohda saama, kus kohda olli ennem unes etde näidedud.

Teine unes nägemine olli mool 1915mal aasdal Esimese Saksa Vene sõja ajal. Sõda olli juba teist aastat. Elasin Vladivostoki piirides omas Linda külas. Näeme seal seda, et meite sugusi tagavara väelasi juba ka akadakse sõjase võtma. Võtsime siis kiirel korral nõuks ära sõita põhja Kampsatka Peederpaulusgi linna, seal nii kaua elada ja kala püüda, kui sõda täiesdi otsas on. Aga et seal kõik asi palju kallim ja saamada on, siis ostsime ennem Vladivostoki linnast 200 puuda soola ja 200 uut vabriku pütta ja toidu aineid ja muud veel, et seal paari aasadad võiks elada ja võtsime oma purie paadi kõige võrkude ja püisdega, paladi ja prisendidega ja laadisime need kõik suure pasaseri laeva Sõssani peale, kes Pederbausgi akas sõidma. Nii sõidsime siis sinna kohale mina, Alas Tõnu ja Kärner Mihkel ja kaks Liivi küla Eesdi meest viie mehega koos. Sinna jõudes saime ka korderi koha kohe ka seal oleva Eesdlase Kääri majase üles teise korra peale. Ollime arvamisel, et sõjast oleme pääsdedud kaugel sellest võtust. Aga kõik olli vale arvamine oln, et sealt võttu ei tule. Saime kõigest paari nädalad seal Kääri korderis olla, siis tuli ka sinna võtmise järg 176 mehele, kelle ulgagi mina satusin, sest minu pais olli ennem juba seaduse järgi linna valitsuse käes. Mina näen seal päeva kolm ennem võtdu nime kuuldes unes nii moodi, et moole tahetakse pitka alli kuube anda, mis moole küll ei meeldin, aga siiski pidin selle omale selga panema ja paningid ja lähen siis üksi ennast tundes mööda suurt kõrged mäe selga mööda Evrooba sõjaliku tegevuse poole. Minnes vaadan armetu kõrgeld mäe arjald, et oleks ka minul tarvis olevad ka alla orgu minna olevad teiste tuhandede minijade ulga, kellest org täidetud olli, aga irm tõusi, et selle alla mineguga võin oma elu kaodada nii järsuld kõrgendikust. Jätsin minemata jälle. Lähen jälle edasi kunni selle mäe kõrguse lõpuni. Selle lõpul üks kõva mehe ääl ütles ja ka näidas käega Evrooba sõja liini poole. Vaada seal kaugel madalikus oru nurgas in Irkutski, ka seald ei akan alla minema, et seal küll parem minna oleks oln, kus seald teiste minijadest jalg rada alla läks. Pöörsin ennast järsgu paremale poole ja akasin selles tuldu mäest alla minema laia lausaldas minekud nähes. Siis ärgasin omast unest üles. Unes näidas see kuntlikuld moole ennem etde, et see kõrge mäe selg, kelle mööda mina läksin, olli veel olemas Kuninglik Keisri aegne Kõrge valitsuse aegne mägi ja minu nägemise aegas ka otsa saab, ja oma tahde võimu sellest ajasin, et suure ulga sekga ei tahtnud oma minekuga mitde, kes oru põhjas tuhandeid näha olli, keda mängisin oma tahde võimule ligi. Siis, kui mind Peederpaulusgi linnast ära toodi pasaseeri Sessaaniga mina jooksin nende küidi võimude käest ära Vladivostoki priistandi peal ja sell moel jähin sellest rongi saadusest seda kord maha ja pärast nelja päevase ennast varjul oides pidin küll ennast aavaldama, aga siis saadedi mind küll sõidu rongiga ka minema ligi näidadud unes Irgutsgini, aga kaugeld ennem Irkutsgid jõudes sain teise Aamuri raudee liini rongiga Plaguveessengi linna viidud, kus mina kõik see sõja aja teenisin üle kolme aasda ja Vene riigi kauaaegsest valitsusest kõrgest mäe seljast alla ka sain, sest seal ka Keisri valitsus kadus.

Kolmas unes nägemine olli mool 1931 aasda kevadel märtsi kuu 9mal, vene Romanovsge külas võerasde sõidjate öö puhkuse majas. Akadus kelles olli see, et kes seal külades töö meesde rahvas olli, pidi terveks talveks metsa töödele minema. Selle pärast läksin traal laeva peale talveks teenima. Seal Pahklaani peal teenisin kolm kuud, siis sain oma Juula käest Linda külast niisuguse kirja, et neid olla oma majast välja aetud kõige lastega ja sinna olla tuln linnast kala tresdi kundori mehed sisse. Kirjas olli, et mina kord ruttu koduse tuleksin ja sinna sõidsin. Romanovski külase sõidu rongis ja et veel pime ja ööne aeg olli, läksin võerasde öö majase valgust ootama. Sisse astudes näen, et kaks voodi aset on veel võtmata. Küsimuse peale sain omale voodi. Kohe visgasin ennast selle peale ja jähin ka rasgesdi magama kohe ja näen ka kohe selge meele jaeja une näo nii moodi, et mina leian ennast olevad väga kõrge ja kole järsu mäe külje peal seljali vasda mäge jalad alla oru sügavuse poole ja õerun kingade kandu maa sisse, et libisema alla ei akaks. Kanges irmus näen, et minu paremas pool üsna ligidal on lait puu aed, nihutan selle ligidale ja sain aja teiba kinni ennast vildu ajades, aga see langes ka siis täiesdi maha. Näen oma kohald ka veel seda, et teinebool selle mäe orgu on jälle suured

mäed, just sõugsed, keda nägin sajad korrad Unija Pommis kulla kaevanduses, kus sai oldud 22½ aasad. Ärgasin üles ühe tunni magamise järgi ja läksin jala 33 kilumeedrid oma Linda külase. Kahe päeva pärast koduse minekud ollin oma perega ka nende võimu meesde poold sinna viidud, kus unes enne nende mägede olekud ette näidedi.
[Esimese vihiku lõpp]

Teine (väike) märkmik Testament

Akadus üles märgimisi esimesest Aabrillist, 63 aasdal

Esimesel aabrillil 63 aasda eel ööse nägin paha rändamise une näo, aga selle järgmise päeva peale lõunad kadus elu jõud ära, et arvasin olevad viimane minu päev. Mõisdust veel olli, aga oida ennast jalal olli kõik kadun paariks tunniks.

Tervise langus teine kord 10mal Aabrillil. Omal jalal seismine olli tõesdi kadun. Alb südame vaevaga järgmise öö ja päeva pahad surmavad vaeva tundes, puudus ka söögi tarviduse tahdmine täiesdi.

Juuni kuus

23mal Inge elu Südame vaeva tundes terve oldava päeva

Käsu kiri nendele

Kes on oma poold ka soovi aavaldan ennem aasdaid, minu Kindel Vasseli vanadusele ooldaja nime kandjaks olla kõigest abidest, kellest ise ei ole änam selleks jõoline oma abil.

Ja seegi kõige suurem abi ongid siin ilmas ennem oln kõige rahval, et sell korral omaga keegi aitaja põle änam olemas, kui kalmudele kaside päev kätte tuln on, seda kellel änam oma inge elu ei ole. Selle pärast kutsun teid veel täna omas kirjas teidki selleks aega võtma oma ja Riigi tööddest ja sedagi minu eaks tegema sell kordsel aja järgus, kui minul seda langust kuulede. Kokgu tulek oleks see kõige parem olevad kohe minu surma nime kuulda saamise tedusel, aga minu ära viimine on ehk parem puhkuse päevale jätta. Siis on ka sell päeval oma tegevus üksi ja ehk rohkem aega. Oldava aja juhudumise ajal olge ka siis sellega nõus, et minust järgi jäen elamise olevused ka kõik minu eladud majakesest ära välja võtade ja neidki soovin veel teil tarvidada, kuhu ehk neist kellegile veel kõl bab, aga miski järgi jätta nende kivi seinde ringile. Üksi järgi jäegu puudumata ring sein oma sihemisde voodridega ja vahe sein elu toa vahel korsna ja pliidiga ühes kunni esi seinani. Jäevad ka katus ja põrandad puudumatda jälle. Üksi veel on ära võedavad teil soendamise ümargune raud ahu kere, põrand Elijoolium, selle vahe seinaga ja teisde vahe seindega ja otsas olev puu kuuriga, pliida katde raud oma usde ja siivridega. Ruudik pois saab üksi kauba kirjade järgi maja katusega terveld tagasi, üle seda voodrid, põrandad ja laed ja taga seina üles tegu on minu sihes olemise eest tasu maksuks.

Majanduse abi riisdad Vebruar, 8mal, 1963. Aasdal

Laua taldriku kaalud oma mõõdu pommide ja karbiga
8ma liidrine roheline klasuuritud keedu pott
Sinine klasuurid tee kan
Klaasist leva ande taldrik
Kollane või ande purk kaanega
Karaviin pudel klaas topaga
Kaks kivi taldriku
Tapid[ud] asmedega karsas [redel]
Tasgus kandav uur
Tasgus kandav innaliske asjade porveil raha koit

Üleval kirjudud olevus soovin Andon Rehebapile kõige oma kirjanduse koguga raamadudega

Toa soja ja välis külma kraadused
Silmde laasid Prillid karbiga

10ne liidrine roheline eli plasgu
2 vee ämbrid rohelist vee tõsdu kopsikuga
Plekist kõrvadega pesu paik
Üks sule ehmedega padi
3½ meedrid musda satiin riied
Musda leva suharid 30 kilu
Väigene roheline kasdige kaanega saia leva segamisele

Selle üleval olevuse soovin Leena Kindlile

Kindel Mihklile soovin anda kõik minu töö riisdadest, kõik raadiju aparaad, seinä kelluga, istmed, pingid, magamise asemed, kasdid, sööma ja kirjudis lavad ja kõik minu tehdu vahe seinad usdega, pliidi katde ravaga, vahe seinä raud ahju kerega ning maja taguse ajaga. Üksi järgi jääb Ruudi Kindlile omaduseks kivi maja seinä oma sihelmise voodri ja laega ja ka katusega ja korsnaga. Üksi seinast ja laest võid ära võtda vaksdu riide. Ja veel võid sealgi mõni üle jäen asi saada, keda põle veel teisele ennem ära luban mitde. Saad veel musda vatde pinsaki töö püksdega, tume voodris tekk paks ja madrats kotdidega, sokid, kindad, mütsid, kätderätik ja muudki veel tasgu lambi kairb, lambid, latorni... Ja veelgi ehk võid andjade käest juure saaja, siis kui nad kohale tulevad vara jagama. Selle tegevuse täide saadjad on Andon Rehebab, Andon Kõvamees ja Sander Kõvamees.

Kummeridud pitk mandel kuub
Vatde püksid sugu kantud, 56mal aasdal
Tume villane riidest kaela sall
Oma andud väike pleik ahju kere pööninguld
Sui kandavad pooled kingad (keldris)
Minu oma tehdu vaneer kohver puu lukuga
56ta aasda tetmik Kalender

Korjab ära Argaadi Paist

Veel minu poolde soovi märkmed on Ants Kõvamehele põranda peal olija Elisoolium neli jooksvad meedrid (28 rubla) ja kaks rohelist prisend kotdi, kaks alumiini manirgud (vähemad), roheline käisdega villane kampsun.

Sander Kõvamehele ehk leian veel midagid. Olgu tume kummeeridud osdu tooma koit, roheline voodriga kurdik pinsak, tumes värvis uved sui kandav püksid, vild saabad kalossidega, veel peedud sääreaga saabad, tume villane voodriga teik (ukse peal).

Minu elamise algus 1885mal Aasda Juuli kuu 14mal
Sellega olen siis elan 1963, aasdanä Juuli kuu esimeseni
74 aasdad, 11 kuud ja 17 päeva
Eladud saan 930 kuud 17 päeva
28475 päeva liija aasda päevadega
679 780 tundi
4068 nädalad

Selle elu ajaga olen omale osaks saanud Elu Alpdusi

5 kord täie kopsu põlediku Aiguse

Puis noaga selga löömise saan Orissaare laadal olles Nõmküla Tõnuvaadu pime Iivani süi läbi minu 21 ja poole aasdasä vanusel.

Olen saan oma ümbrusest suure rööv varguse, ikga Eeslase kuri tööld. Viis ööse ära jäe peald kala püiju putkast 580 rubla kallist Keisri raha, palitu, ülikonna (uved) ja ka passi, kelle üksi kätde sain pärast, aga rahst ja riietäst jähin ilma.

Ollin esimese Wene ja Saksa sõja aegas 1915 aasdas 1918 aasdanä sõja teenisdues Plaguvenessengi linnas Aamuuri suure jõe kaldal. Seal olli algseld kohuseks 7 kuud vangi majasi ja sõjast saadud vainga valvusel käimisega. Peale selle 7 kuu läksime oma polgu jaoks eina niidule 65 mehega; 40 olli neist tatdaarid, 25 minuga Aamursgist. Seal sain tahdmada suure riiu 40 tatdaarlasega. Need tullid eina tööl olles üld sumbas meie oma 10 mehe kalja ämbrid tühjaks jooma, akasid veel mind pilgama, et mina olla Vene sakslane. Siis, kui viimaks ise akasin jooma, löi üks ämbris oleva leva soga moole

näose ja rindade peale. Ah siis kadus minu kannadus, et akasin ämbriga neid peksma, kuni see pleki käkiks kätes jähi.

Ollin 14 aastad perekonna ja majanduse omanik, Vladivostoki piirkondas, kõige Eesdlaste Linda nimelises 17 perekonna külas. Seal tehti Stalina aegne välja küidus 1931. Aasdal Märtsi 11 mal kõige naese ja 5 ja seitsme aastase lastega viidi Aamuuri põhja poole oblasdi Unija pommi kulla kaevanduse. Seal sai elatud seda Stalina saadusd 22 aastad 1952 aasda lõpu poole. Selle ajaga kaodasin omad lapsed Aina ja Augusti mõlemad ära ja nende ema sai ka selle läbi nõrga meele, kes ka ise ära surri Saare ma Pilguse Vaimu Aiglas.

Nüüd olen oma sünni koha talus, Eesdi Vaba Riigi nime kandjal Muhu saarel. Elan Anduvälja nimelises kohas ligi 8 aastad, üksik elanik järgi ja panen oma elatud püüdeid valgele paberile, veel Saaduse mõtde, kas pidi see kõik minu saaduseks olema...

Tähenduseks veel oma algolust. Sünnikoht oli minul 1885. Aasdal Muhu Anduvälja nimelises kroonu valla talus. 4 aastad peale selle nelja aastad elasime Muhu Orbuse vabaniku majas 3 aastad. Siis läksime peale isa Annesaadu nimelise uude majase kolmeni, sest isa surri ennem sinna minekud ära oma 38 aasda vanusel Kuresaare linnas. Annesaadule minnes olin mina 7me aastane, vend Juri 9 aastane ja ema 30ne aastane. Kasvasime seal Annesaadul minu kümne aasda vanuduseni karjas käimisega ja emal abiks olemisega kõstri Kipri maid pooleks saagi tegemas, kunni minu 13 aasda vanaduseni. Siis ööldi ühis söögi lauast ära ema teise mehe Madise poolt, kelle ema olli omale abiliseks võtn aasda pärast meide isa surma. Et ühis laudas änam koos olemist ei lubatud, pidime vennaga ise omaetde kulgild tööd otsima ja raha teenima akgama, et veel elada võiks. Juri sai Munsgale ennem mind koha talu tööde poisiks. Minul jähi üks selleks mõtde, et pean Eesdi mandrild omale teenistust otsima minema. Ja läksingi oma väikese selja kotikesega Muhu Kuivastu sadama ja üle mere Virtsu uisu – purju laevakesega. Sealt akkasin jala post maanded kaudu Talinna poole minema. Kahe päevase minekul jõudsin 87 versda Riiseberi mõisani. Sinna sain omale esimese kuue kuu teeniduse koha aedniku tööle raha palgaga 50 rubla kuue kuu palgaks oma toidmisega. Seal Riiseberi mõisa aedades olli kaks suid järges, peale selle olin ühe sui Kasdi mõisas aedniku töodel, neljas sui veel Rakvere taga talu sulaseks. Siis peale selle olli Muhus Pallasma külas Matsi Priidu sulane 3 aastad ja viimane Vaadumal aasda. Sel moel olin ka vanadust saan 21 aastad. Käisin ka Kuresaare linnas sõja väkge võtmisel. Seal sain päris aja teenidusest esimese tagavara vaimu meheks määrad oma vigase venna abilise nime all.

Aga et minu emal teine mees juba üle kümne aasda olli juba oln ja neil alla kümne aastaseid lapsi juba olli ja ema teine mees Madis olli ära läin aastaid neli Ussuuri kaugele 10000 versda Vladivostoki linna taha ja seal olli saan suurest Eesdlaste asunikude külas omale 15 tiinu elamise platsi, siis akas ka kohe oma pered sinna tahdmine toomiseks. Siis olin mina selleks kudsudud olemas oma vähema vene keele õpusega, et pidin ema Mare ja tüdre Juula, Madise ja Iivani sinna viima mehe Madise juure. Keda ka kõik täidsin easdi 21 ja poole aastase vanuduse ajal. Seal Liivi nimelises Eesdlaste külas olin algseld 3 päeva. Siis sõidsin Vladivostoki linna omale teeniduse kohta saama. Sain ka kohe teeniduse koha ea suure okeaanide külmeduse laeva nimega Romaani peale vasda võetud, kelle peal seitse aastad ka teenisin rooli meheks 5 kuud, üle jäen aastaid Simmermanni nime kohusde täidjaks. Sai ka selle väärd Romaaniga kõik väina kitsused ja okeaanid üle sõidedud, kõige pitkemad reisu teisdest sõidu laevadest, kelle sõidu pikgus sinna mineguga meie Paldi merest Peeringu mereni olli 80 päeva ära võtdis sinna sõiduks 28 tuhande mere miili taha. Näiduseks kolm korda Paldi merest algas, teine Nordi meri, Inglise kitsusest palansist läbi Atlandi, seald vahe mere pikusest läbi, Suetsi kanalist läbi Punase mere pikusest läbi, Araabi lahest läbi, Indija okeaanist läbi, Singabuuri väinade kitsusdest läbi ja kahest Iina merede osast läbi ja Korea ja Jaabani vahe kitsuse väinast läbi ja üle Ohotsgi mere suure vaigse ookeani Kampsatka pool saare maa randa mööda kunni Peeringu mereni, kelle lähedal ka sealgi olli Aalagü põhja Aameeriga käes maa. Sinna kohale sõid olli 80 öö ja päeva ilma tee pikuse peal aja viidmada, siis kui selleks on sunnidud kulgile sadamale minna värsgi vee või muu asja pärast kivi sütte puudusel ehk misgi veel. Meie Romaani nimeline laev tarvidas 24 tunniga ära 32 tonni kardid paremid kivi sütt ja läks tundis edasi üksteist mere miili. Ja võis sisse rasguseks ligi võtda üle kümne tuhande tonni. Oma kande mahuduse poolest olli Romaan selle pärast vähem, et ta oma ehiduse rasgus olli poole suurem teisdest liht väo laevadest oma külmeduse oidmise pärast sooja aja meredes ja ka külmemades kohdades.

[puhtad lehed]

Arvede üle vaade Tetsembri esimesel 63 Aasda Numbris

A.L. Kõige suuremas kaistis täis 26 kilu suharid
 Vähekas kasdis 8 kilu suharid
 Ja veel 6 kilu peen sukurd 2 kilu kaineid sukur
 3 pakki kaera elbeid erne kantservi pangu
 Liha kantservi pangu, kala kantservi pangu
 2 katlet kala kantservi pangud
 Aill sui keips müits, 2 tüki talla nahga
 50 karbi tikusi, 3½ kilu valge jahu panguga

Araldi veel nende peal
 2 alumiin manirgud ja 4 Ainede pangud
 Valge jahuga kokku jahus 7 kilu
 Roheline lambi eli pangu 8me liidri eliga
 Sääreaga saabad, väike koka pain
 Suised pooled kingad,
 8ma liidrine roheline keedu poit
 Karavii pudel klaas topaga sees peen tangudega
 Pudel veini viina
 Oma tehud vaneer sumatai kohver
 Väike leva segamise kasdige roheline, kelle sees on kruusdangid, puuride väind, taba lukud ehk veel
 muud

Tarviduse Ainede sisse osdud ja saamad
 Algu November 15mal 63 Aasda
 15mal olli A.L.585=L7=52r.58k

L 16	leib ja sai kauba Auduld, 13 ja 15 kop	00 28	
P 17	2 paari kindud Rotsild 6 rubla	06 00	
K 20	Leib sai Kauba Auduld	00 28	
R 22	1 Pinsakgi parandus. Leib 7 tükki	07 20	
K 27	Leib sai 28k. kilu ernid 42 k.	00 70	
L 30	Pudel portveini 1r.15k. 2 leiba 29 k.	01 44	
L 30	5 kirja ümbriku, Patdarei, Klaas tindi		
	Esimesel Tetsembril olli AL 500 - L7=17r31k=O1 50 rubla		
R 6	Pudel õuna veini 1r.15k. 3 Parasüdi 30k.	01 45	
	6 tikusi klas tindi, viil, panga [s.t. purk] eli värvi 1.15		
	2 näo seebi, 2 pakki margariini, 6 kirja sulge		
	100 krammi peen naelu, Pussi sõidud 85 kop		
	6 saija 30 kop Kõik koku Juhani käigul	04 20	
K 11	3 pakki Margariini 84 k. kilu ernid, Leib ja peenleib kokku	01 55	
R 13	2 leiba, 2 juusdud, paik margariini, 6 ümbriku kõik kokku	00 97	
L 19	Kärneri pakki saadi raha	02 13	
	15mal A1 500 - O1 70 rubla		
	Tetsembri 15mal A.L.500r=OL70=L720r95kop		
	Juure osdud tetsembris 63		
K 18	pudel veini 1r25k 2 kilu sukurd kaks vormi leiba üks sai kokku	03 56	
R 20	Pudel veinisi 1r35k 4 pakki juusdu	01 79	
	2 vormi leib üks sai kairb tikusi	00 45	
K 25	2 kilu sukurd 2 leiba sai, paik priimad	02 31	
R 27	Pudel õuna veini 1r.20k. 3 juusdu 51 k.	01 61	NB! eksitud
	2 vormi leiba üks sai 39 k.	00 39	
E 24	Veel saadud Vaadumald kingi ainid 2 kilu sea peik liha, 900 krammi		
	Süldi ja kotledisi, kodu vorsdi, õuni		
	Üld sumbas innadud	06 00	
E 30	Maie Andoni toomast kilu 750 krammi sea peik liha,		
	3½ kilu õuni, joodu märgasi	05 00	
T 31	8 pakki Priimasi, Laine toomas – [vist minu õe viidud]	01 12	

Esimesel Jaanuaril, 64 Aasda olli
Al 500 – Ol 70 – li 8r.58k.

	Juure osdud 64 Aasdal	
R 3	Leib, sai, 2 pakgi margariini Liinald Tallinnas paki saamine	00 88

Sellega sissekanded lõpevad, sest 6 päeva pärast Vassel suri. Järgnevad 15 puhast lehte ja siis veel viimasel lehel:

Üld osdu kulud ollid mool:
62mal Aasdal 319 rubla 91 kopikud
Selles olli läin toidu oludese 274 r. 81 k.
Sellest olli läin tarbe osduse 13 r. 27 k.
Sellest on läin suitsedamise 21 r. 03 k.
Sellest on läin viina veini õllele 10 r. 80 k.

Arvede kokgu võtde oldava 63 aasda omaga 15ma Novembrini
62mast Aasdast toidmise ainedest jähi 63ta Aasda tarvidusele jälle 48 rubla 94 kopiku eesr
Esimesest Jaanuarist 15 Novembrini 63ta aasda ollid juure osdud ja saama
summa suuruse arve 193 rubla 48 kop.
Selle suma ulgas on ka innadud kõrvald saadud kingidused toidu alad ja
mitde toidmise alad kõiges osdu kuludega
selle 63mal Aasdal 11me ja poole kuuga.